

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ГЛУХІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ОЛЕКСАНДРА ДОВЖЕНКА

Кафедра української мови, літератури
та методики навчання

ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ РОБОТИ
НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ

Магістерська робота
зі спеціальності: 014. 01 Середня освіта
(Українська мова і література)
магістрантки ННІ філології та історії,
61-2-У групи

Головащук Аліни Олегівни

Науковий керівник:
доктор філологічних наук, професор
Новиков А. О.

Глухів – 2023

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ I. ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ РОБОТИ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ.....	7
1.1 Поняття про технологію навчання.....	7
1.2 Інноваційні технології в освітньому процесі.....	14
1.3 Методичні засади впровадження інноваційних технологій на сучасному уроці	19
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ I	24
РОЗДІЛ II. ЕЛЕМЕНТИ МЕТОДИКИ ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ	26
2.1 Спрямування шкільних програм і підручників на реалізацію інноваційності	26
2.2 Практичний аспект використання інноваційних технологій на уроках української мови та літератури	59
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ II.....	71
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	72
ЛІТЕРАТУРА.....	74
ДОДАТКИ.....	80

ВСТУП

Актуальність дослідження.

Актуальність магістерського дослідження зумовлена недостатнім рівнем теоретичної та методичної розробленості досліджуваної проблеми в умовах компетентнісної інноваційної освітньої парадигми, зокрема обґрунтованої методики використання інноваційних технологій в сучасному освітньому процесі (мовно-літературна галузь).

Незважаючи на підвищений інтерес до впровадження інновацій в освітньому процесі, у вітчизняній методиці недостатньо сучасних досліджень, присвячених проблемі використання інноваційних форм і методів роботи у закладах освіти, зокрема, в мовно-літературній освітній галузі, що і зумовило вибір теми магістерської роботи – **«Використання інноваційних технологій роботи на уроках української мови і літератури»**.

Мета наукового дослідження – розробити інноваційні методичні засоби для упровадження на уроках української мови і літератури в сучасних закладах освіти.

Для реалізації поставленої мети передбачається розв’язання таких **основних завдань**:

- дослідити дидактико-педагогічний аспект впровадження інновацій в освітньому процесі;
- уточнити значення термінів «технологія», «інноваційна технологія»;
- проаналізувати шкільні програми й підручники на предмет використання в них інновацій;
- розробити інноваційні методичні засоби для упровадження на уроках української мови і літератури в сучасних закладах освіти.

Об’єкт дослідження – освітній процес на уроках української мови в закладах загальної середньої освіти.

Предмет дослідження – використання інноваційних технологій на уроках української мови і літератури в сучасній школі.

Для досягнення мети дослідження і вирішення поставлених завдань використовується комплекс **теоретичних методів**: аналіз державних нормативних документів, мовознавчих, словникових, енциклопедичних, навчальних, педагогічних, методичних, періодичних джерел; порівняльно-зіставний (для виявлення поглядів різних учених і методистів на досліджувану проблему); узагальнення та систематизації; емпіричні (спостереження й аналіз уроків учителів-словесників під час проходження педагогічної практики).

Наукова новизна магістерської роботи. У науковому дослідженні здійснено спробу удосконалити методику використання інноваційних технологій на уроках української мови й літератури в сучасній школі.

Практичне значення наукового дослідження. Матеріали дослідження можуть бути використані у практиці роботи закладів загальної середньої освіти під час проведення уроків української мови та літератури, у позанавчальній роботі з української мови.

Апробація результатів магістерського дослідження. Результати магістерського дослідження були апробовані під час конференцій різних рівнів, зокрема:; XII Міжнародна інтернет-конференція молодих учених і студентів «Глухівські наукові читання – 2022. Актуальні питання суспільних та гуманітарних наук» (м. Глухів, 7-8 грудня 2022 р.), V Усеукраїнська студентська науково-практична інтернет-конференція «Сучасні тенденції та перспективи мовно-літературної освіти в Україні» (м. Глухів, лютий 2023 р.), XIV Всеукраїнська студентська науково-практична конференція «Мова й література у проекції різних наукових парадигм» (м. Полтава, квітень 2023 р.), Всеукраїнська студентська науково-практична інтернет-конференція «Арватівські читання – 2023» (м. Ніжин, травень 2023 р.).

Робота обговорена і рекомендована до захисту на засіданні кафедри української мови, літератури та методики навчання Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка.

Результати дослідження представлені у публікаціях:

- Головащук А. О. Інноваційні технології – інструмент формування креативної особистості учня. *Арватівські читання – 2023*: матеріали всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції, 17 травня 2023 року / упоряд. Н. І. Бойко, О. М. Петрик. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2023. 162 с. С. 37-39.

- Головащук А. О. Проектна діяльність учнів на уроках української мови: теорія, практика, проблеми й перспективи. *Арватівські читання – 2021*: збірник тез доповідей Всеукраїнської студентської науково-практичної інтернет-конференції, 21 квітня 2021 року / упоряд. А. І. Бондаренко, Н. М. Голуб, Н. М. Пасік, С. В. Цінько. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2021. 221 с. С. 120-122.

Структура магістерської роботи. Наукове дослідження складається зі вступу, двох розділів, загальних висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг роботи – 88 сторінок, з яких основного тексту – 73 сторінки.

У **вступі** обґрунтовано актуальність вибору теми дослідження, визначено тему, мету, завдання, об'єкт, предмет, наукову новизну, практичне значення, апробацію, подано короткий опис структурних складових магістерської роботи.

У **першому розділі «Використання інноваційних технологій роботи на уроках української мови і літератури: теоретичний аспект»** магістерської роботи окреслено поняття про технології та інноваційні технології в педагогіці, проаналізовано праці педагогів, методистів із метою вивчення науково-педагогічного підґрунтя проблеми.

У **другому розділі «Елементи методики використання інноваційних технологій на уроках української мови і літератури»** презентовано інноваційні

методичні родзинки як засіб формування предметної й ключових компетентностей на уроках української мови і літератури.

У **висновках** подано загальні результати магістерського дослідження, визначено рівень розв'язання поставлених завдань.

Список використаних джерел нараховує 51 найменувань, серед яких навчальні, мовознавчі, словникові, довідникові, енциклопедичні, психолого-педагогічні, методичні, періодичні джерела.

Додатки містять зразки інноваційних завдань (карток) для використання на уроках української мови і літератури, конспект уроку.

РОЗДІЛ I. ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ РОБОТИ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

1.1 Поняття про технологію навчання

В історію вітчизняної теорії й практики виховання термін «технологія» увійшов у середині ХХ століття як запозичення із інженерно-технічної сфери, що окреслював сукупність методів, необхідних для здійснення процесу виробництва, а також як науковий опис способів певного типу і виду виробництва. Пізніше цей термін увійшов у галузь освіти як «педагогічна технологія» [29].

Зауважимо, що «педагогічна технологія» у психолого-педагогічній літературі вживається у різних аспектах: як напрям у дидактиці; технологічно розроблена навчаюча система; система методів і прийомів викладання; як модернізація дидактичної системи на основі вивчення і дослідження елементів, що її утворюють тощо.

Кожна педагогічна технологія має відповідати, за думкою багатьох дослідників, основним методологічним вимогам. Зокрема:

1. Концептуальність (технологія має мати опору на певну наукову концепцію, що містить обґрунтування досягнення освітньої мети).
2. Системність (мають бути притаманна логіка процесу, взаємозв'язок всіх його частин та цілісність).
3. Можливість управління (можливість планування, проєктування процесу навчання, поетапну діагностику, варіювання засобами та методами з метою корекції результатів).
4. Ефективність (повинна бути ефективною за результатами й оптимальною за витратами).

5. Відтворюваність (можливість використання технології в інших ідентичних освітніх закладах).

6. Візуалізація (передбачає використання аудіо- та відео- техніки, а також конструювання та застосування різноманітних дидактичних матеріалів і оригінальних наочних посібників)[32].

Проте вони не є сталими канонами при виборі технології вчителем.

Педагогічним технологіям характерна визначена структура, що складається з таких компонентів:

- попередній аналіз рівня засвоєння матеріалу і формування груп учнів з приблизно однаковим рівнем підготовки;
- організація діяльності здобувачів освіти для засвоєння і закріплення навчального матеріалу;
- контроль якості засвоєння матеріалу;
- вибір прийомів і методів для додаткової роботи з групою чи окремими учнями, якщо вони не засвоїли навчального матеріалу.
- аналіз причин відставання у навчанні у тому випадку, якщо більша частина класу не засвоїла навчального матеріалу.
- вибір методики, яка забезпечує подолання прогалин у знаннях і в досвіді учнів усього класу [50].

На педагогічній ниві існує багато різних класифікацій технологій. Проте найзмістовнішою, на думку дослідників, є типологія, в якій педагогічні технології об'єднані за системними та інструментально значущими ознаками.

Класифікація педагогічних технологій

Таблиця 1.

За рівнем застосування	загальнопедагогічні (стосуються загальних засад освітнього процесу); предметні (призначені для вдосконалення викладання окремих предметів);
------------------------	---

	локальні та модульні (передбачають часткові зміни педагогічних явищ).
За провідним чинником психічного розвитку	біогенні (провідна роль належить біологічним чинникам); соціогенні (переважають соціальні чинники); психогенні (провідна роль належить психічним чинникам).
За філософською основою	матеріалістичні й ідеалістичні, діалектичні та метафізичні, наукові та релігійні, гуманістичні й антигуманні, антропософські та теософські, вільного виховання та примусу тощо.
За науковою концепцією засвоєння досвіду	асоціативно-рефлекторні, біхевіористські, розвивальні, сугестивні, нейролінгвістичні, гештальттехнології.
За ставленням до дитини	вторитарні (засновані на чіткій надмірній регламентації); дидактоцентристські (центровані на навчанні); особистісно-орієнтовані (гуманно-особистісні, технології співпраці, технології вільного виховання).
За орієнтацією на особистісні структури	Інформаційні, операційні, емоційно-художні й емоційно-моральні, технології саморозвитку, евристичні, прикладні технології.
За типом організації та управління пізнавальною діяльністю	структурно-логічні, інтеграційні, ігрові, комп'ютерні, діалогові, тренінгові технології.

Необхідно зауважити, що педагоги-практики створюють «авторські» технології, що зорієнтовані на реалізацію змісту та досягнення мети навчання[38].

Підґрунтям створення педагогічної технології є концепції. Чимало технологій мають в основі такі теорії засвоєння досвіду, як:

- 1) асоціативно-рефлекторного навчання, у межах якого розвинена концепція формування понять;
- 2) поетапного формування розумових дій;
- 3) сугестопедична концепція навчання;
- 4) нейролінгвістичного програмування;
- 5) теорії змістового узагальнення, в основі яких висвітлено гіпотезу про провідну роль теоретичного знання у формуванні інтелекту дитини[38].

Незважаючи на таку розгалуженість технологій, вчитель має користуватися саме тими технологіями, які гарантують ефективність результату навчального процесу.

Проаналізувавши методичні кейси багатьох вчителів, можемо відокремити основні технології, які регулярно застосовуються на практиці:

- традиційного навчання;
- проблемного навчання;
- особистісно орієнтованого навчання;
- розвивального навчання;
- колективного способу навчання;
- розвитку критичного мислення;
- програмного навчання;
- інтерактивного навчання;
- модульного навчання;
- колективного творчого виховання;
- ігрова та проєктна технологія[38].

Зупинимось на деяких з них.

Традиційна технологія передбачає насамперед класно-урочну організацію навчання. Основними її ознаками є:

- 1) здобувачі освіти одного віку та рівня підготовки складають клас, який зберігає в основному постійний склад на весь період навчального процесу;
- 2) клас працює за єдиним річним планом і програмою відповідно до розкладу;
- 3) основним засобом навчання є урок;
- 4) заняття має бути присвячене одному навчальному предмету, темі;
- 5) роботою учнів на занятті повинен керувати вчитель;
- 6) навчальні книги (підручники) використовуються, в основному, для домашньої роботи.

Основними принципами, на думку Я. А. Коменського, є науковість, доцільність, послідовність, систематичність, доступність, міцність, свідомість і активність, наочність, зв'язок теорії з практикою й облік вікових особливостей[38].

Провідним методом на уроці є пояснення в поєднанні з наочною, де головний критерій ефективного результату – безпомилкове відтворення вивченого.

Універсальною технологією для уроку є ігрова діяльність. Вона не тільки надає змогу краще засвоїти знання з теми, а й розвиває, виховує та розважає.

Поняття «ігрові педагогічні технології» мають немало методів і прийомів для організації навчального процесу у вигляді різних педагогічних ігор. Зауважимо, що будь-яка гра містить в собі такі провідні етапи: підготовчий, проведення гри та узагальнення.

Ігрову технологію, за думкою багатьох дослідників, можемо класифікувати таким чином:

- 1) за областю діяльності (фізичні, інтелектуальні, трудові, соціальні, психологічні);
- 2) за характером педагогічного процесу (навчальні, тренінгові, контролюючі, узагальнюючі; пізнавальні, виховні, розвиваючі; репродуктивні,

продуктивні, творчі; комунікативні, діагностичні, профорієнтаційні, психотехнічні);

3) за ігровою методикою (предметні, сюжетні, рольові, ділові, імітаційні, драматичні);

4) за предметною областю (математичні, економічні, фізичні, хімічні, біологічні; музичні, театральні, літературні; трудові, технічні, виробничі; фізкультурні, спортивні, народні, військово-прикладні; суспільствознавчі, економічні, комерційні, управлінські);

5) за видом ігрового середовища (без предметів, з предметами; настільні, кімнатні, вуличні, на місцевості; комп'ютерні, телевізійні, ТЗН; технічні, із засобами пересування)[38].

Незважаючи на змістовну типологію технології, вчитель обирає гру, яка буде зручною та ефективною для навчального процесу.

Ігрова технологія – метод навчання, який передбачає засвоєння навчального матеріалу та змісту освіти, формує взаємодію вчителя й учня за допомогою гри.

Технологія, яка реалізовується за допомогою виконання проєктів, є засобом навчального процесу, що має на меті: передати дітям знання, навчити здобувати їх самостійно, застосовувати отриману інформацію для розв'язання нових пізнавальних і практичних завдань; сприяти формуванню в учнів комунікативних навичок; прищепити учням уміння користуватися дослідницькими прийомами (збирання інформації, аналізу з різних точок зору, висунування гіпотез, уміння робити висновки).

Кожний вчитель неодмінно у своїй практиці користувався різними типами проєктів (творчими, ігровими, інформаційними, практико-орієнтованими або дослідницькими), проте, обираючи технологію, необхідно звернути увагу на її дотримання певним вимогам:

- 1) повинна реалізуватися з ініціативи учнів, але тема може бути запропонована вчителем;
- 2) має бути вагомим для найближчого оточення дітей;
- 3) робота мусить мати дослідницький характер;
- 4) у процесі виконання проєкту діти мають пізнавати нову інформацію;
- 5) повинна бути наперед спланованим;
- 6) має презентуватися не тільки в класі, а охоплювати більшу аудиторію для підвищення мотивації;
- 7) мусить бути зорієнтованим на можливості учнів[38].

Реалізація даної проєктної технології відбувається в чотири етапи:

- організація (визначення теми, мети, основних питань);
- планування діяльності (розкриття джерел інформації, очікуваних результатів; розподіл завдань між учасниками);
- досліджування теми (аналіз отриманої інформації; підведення висновків);
- результати (оформлення результатів, їх захист; оцінювання та підбиття підсумків)[38].

Класифікувати технології доцільно за:

- 1) домінуючою діяльністю (прикладні, рольові, інформаційні, мистецькі та дослідницько-пошукові);
- 2) предметно-змістовим наповненням (монопредметні, міжпредметні та позапредметні);
- 3) характером координації (з безпосередньою та прихованою);
- 4) характером контактів (проєкти учнів одного класу; загальношкільні, районні, міські або міжпредметні);
- 5) кількістю учасників (індивідуальні, парні та групові);
- 6) тривалістю (короткотривалі (2 – 6 години), середньої тривалості (тиждень – місяць), довготривалі (1 – кілька місяців))[46].

Зауважимо, що єдиної сталої класифікації проєктної технології на педагогічній арені не має, тому дана типологія є лише орієнтиром для вчителя.

Проєкт є одним з найефективніших технологій для розвитку дослідницьких здібностей дітей.

Отже, педагогічна технологія є системою методів та прийомів для вчителя, які є гарантом ефективності результату навчального процесу. Багато науковців досліджують дане питання, проте єдиної точки зору щодо типології методологічних вимог до технологій, їхньої класифікації не існує. Тому вони є лише орієнтирами для вчителя при виборі технології.

1.2 Інноваційні технології в освітньому процесі

Освіта XXI століття – платформа кардинальних змін. Реформування – це складний та тернистий шлях, який вносить значні корективи в сучасний процес навчання. Введення концепції Нової Української Школи є потужним підґрунтям для реалізації інновацій.

Адже Нова українська школа (НУШ) передбачає створення такої школи, «у якій буде приємно навчатись і яка даватиме учням не тільки знання, а й вміння застосовувати їх у житті», де основною функцією вчителя є реалізація компетентнісного навчання. Зауважимо, що компетентнісний підхід – це місток, що поєднує школу з реальним світом і тими потребами, які ставить перед людиною життя, здатний забезпечити життєвий успіх у суспільстві знань. Не даремно сучасний вчитель є агеном змін, тьютором, фасилітатором, модератором, коучем, ментором. Бо головним інструментом є нововведення, які зорієнтовані не лише на поповнення знань здобувачів освіти, а й на розвиток умінь творчого, самостійного вирішення завдань практичного характеру, посилення інтелектуальної спроможності, пізнавальної активності дітей.

Проблемі інноваційної діяльності присвячено чимало досліджень: Даниленко Л. І. окреслила теорію і практику інноваційної діяльності в загальній середній школі[20], В. Ю. Стрельников розглянув інноваційні технології

навчання у контексті реалізації концепції «Нова українська школа»[49], І. І. Малахова[36] та Л. П. Свистільник, Н. В. Сріб'яник[47] дослідили застосування інноваційних технологій на уроках тощо. Незважаючи на значну кількість наукових розвідок, окреслене питання є актуальним, адже кожен учитель має бути новатором, упроваджувати теоретичні постулати в практику роботи.

Термін «інновація» увійшов до вжитку в 1940-і роки, закріпивши одну з найважливіших рис науково-технічної революції в суспільстві. Спершу його використовували німецькі та австрійські науковці при аналізі соціально-економічних і технологічних процесів. Згодом поняття «інновація» не стали обходити і в педагогічних дослідженнях для позначення нововведень в системі освіти, що обумовило виникнення спеціальної галузі методологічного знання – освітньої інноватики.

«Новація» – це нововведення; те нове, яке недавно або тільки що ввели (за академічним словником України)[8].

Якщо розглядати нововведення в цьому контексті, то його трактуємо як комплексний, цілеспрямований процес створення, розповсюдження та використання нового, метою якого є задоволення потреб й інтересів людей новими засобами, що веде до певних якісних змін[21].

Звертаємо увагу, що поняття «новація» та «інновація» необхідно розмежовувати. Бо «новація» – це засіб, а «інновація» – це процес освоєння.

У наукових студіях побутують різні погляди на тлумачення «інноваційних технологій». Наприклад:

- систематичне і послідовне практичне втілення задалегідь спроектованого освітньо-виховного процесу; проєкт певної педагогічної системи, реалізованої на практиці (В.П. Безпалько);
- галузь знань, що охоплює сферу практичних взаємодій учня та вчителя у будь-яких різновидах діяльності, зорганізованих на засадах чіткого

цілепокладання, систематизації, алгоритмізації прийомів навчання (В.І.Загвязинський);

- системна сукупність і порядок функціонування всіх особистісних, інструментальних та методологічних засобів, що їх використовують для досягнення педагогічної мети (М.В. Кларін);

- технологічно розроблена навчальна система; система методів та прийомів професійної роботи вчителя; методика та окремі методи виховання (П.І. Підкасистий);

- частина педагогічної науки, що вивчає та розробляє мету, зміст та методи навчання, а також проектує педагогічні процеси; опис (алгоритм) процесу, сукупність цілей, змісту, методів і засобів для досягнення запланованих цілей навчання; здійснення педагогічного процесу, функціонування всіх особистісних, інструментальних і педагогічних засобів; технологія окремої частини навчально-виховного процесу (Г.К. Селевко);

- послідовна взаємозалежна система дій педагога, спрямована на розв'язання педагогічних завдань; планомірне і послідовне втілення на практиці заздалегідь спроектованого педагогічного процесу (В.А. Сластьонін)[32].

Більш доречно розкрити значення «інноваційних технологій» як цілеспрямований системний набір прийомів, засобів організації навчальної діяльності, що охоплює весь процес навчання від визначення мети до одержання результатів.

Зауважимо, що етимологія слова «інновація» простежується від двох латинських слів: *in* – префікс, що означає заперечення та *novatio* – оновлення. Таким чином, «інноваційна технологія навчання» є такою, що заперечує вже існуючі.

Також треба зробити акцент на форми та класифікацію технологій.

Формами інноваційних технологій є:

- 1) інтегроване навчання;

- 2) технології групової навчальної діяльності;
- 3) профільне навчання;
- 4) інформаційні технології навчання;
- 5) інтерактивні технології ситуативного моделювання та дискусійних питань;
- 6) проєктні технології;
- 7) створення предметно-орієнтованих та навчально-інформаційних середовищ, які дають можливість використовувати мультимедіа, системи гіпермедіа, електронні підручники тощо.
- 8) нестандартні форми занять[31].

Класичним зразком типології інновацій є розробленою та описаною А. І. Пригожиним.

Таблиця 2.

Класифікація інноваційних технологій

Ознака	Типологія технологій
Тип	матеріальнотехнічні й соціальні
Комплексність	комплексна за новацією (вносить комплексні зміни в існуюче середовище або систему), за реалізацією (тобто інноваційний характер процесу впровадження новації або процесу нововведення)
Спрямованість	продуктних (або предметних), забезпечуючих
Рівень новизни	Радикальні або базові (принципово нове), комбінаторні (різне сполучення конструктивного поєднання компонентів), модифіковані (покращення, доповнення базових систем, конструкцій, форм тощо)
Наступність	Технологія, що заміщає (тобто нововведення, що вводиться на заміну старому аналогу), що відмінняє

	(відмова від попередніх розробок); зворотні (такі, що використовуються повторно у зв'язку з неспроможністю введеної інновації); що відкривають (абсолютно нові, що не мають аналогів); ретрореновведення (відтворюють в сучасній інтерпретації морально застарілі інновації, що на новому етапі розвитку здатні поліпшити процес чи продукт)
Обсяг	Точечні, системні, стратегічні нововведення
Діапазон реалізації	Одиничні та дифузні
Результативність	Успішні та неуспішні

Незважаючи на таку універсальну розмежованість інновацій, остаточної класифікації немає. Адже разом з реформуванням освіти прогресує й інноватика. Не даремно В. В. Павненко зазначав: «щоб успішно розвивати креативність учнів, сучасний учитель сам повинен бути креативною особистістю, прагнути до подолання в собі сили шаблону та формальності у викладанні навчального матеріалу». Адже сучасний вчитель є новатором у своїй роботі. Його підхід має забезпечувати позитивну мотивацію здобуття знань, активне функціонування інтелектуальних і вольових сфер, сприяти розвитку креативності учнів тощо.

Отже, сучасне реформування освіти позначається великою кількістю змін. Зокрема введення концепції Нової української школи, де вчитель є новатором у своїй роботі. Основним засобом тьютора у навчальному процесі є використання інноваційних технологій. Інноваційні технології – це цілеспрямований системний набір прийомів, засобів організації навчальної діяльності, що охоплює весь процес навчання від визначення мети до одержання результатів. Незважаючи на багатограність класифікацій інноваційних технологій, вчитель самостійно добирає або створює нові ефективні засоби навчання.

1.3 Методичні засади впровадження інноваційних технологій на сучасному уроці

Інноваційні технології – неоцінений внесок новаторів в освіту. Незважаючи на те, що сучасний вчитель – творець свого уроку, іноді він може запозичувати інноваційні методи та прийоми у своїх колег. Адже на освітянській ниві багато педагогів досліджують новації та висвітлюють власні погляди щодо методики впровадження технологій.

Зокрема, видатна професорка Горошкіна Олена Миколаївна у своїй статті «Особливості використання інтерактивних методів на уроках української мови» [18] пропонує використовувати на сучасному уроці таку новацію, як інтерактивний метод навчання. Інтерактивна технологія, як зазначає авторка, це діалогізоване навчання, під час якого реалізується взаємодія вчителя й учня, учнів й учнів, занурення в комунікацію. А інтерактивні методи навчання – це «способи міжособистісної взаємодії суб'єктів навчання в режимі вчитель – учень, учень – учитель, учень – учень, що забезпечують ефективну реалізацію мети й завдань уроку, мають значний комунікативний, соціокультурний і виховний потенціал». Їх основними ознаками є:

- є одним із провідних засобів навчання;
- мають потенціал для формування комунікативної, мовної, соціокультурної компетентностей учнів;
- спонукають до самостійності та креативності учнів.

Провідними функціями інтерактивних методів дослідниця називає: мотиваційну, пізнавальну, комунікативну, емоційну, виховну та самореалізаційну. Питання класифікації окреслює, проаналізувавши наукові праці М. Пентилюк, Т. Окуневич і Н. Солодюк:

1. Методи колективно-групового навчання.
2. Методи кооперативного навчання.
3. Методи ситуативного моделювання.

4. Методи опрацювання дискусійних питань.

Авторка зауважує, що добір інтерактивних методів та прийомів повинен відповідати таким критеріям, як: психологічний, змістовий, соціокультурний, виховний та інформаційно-ресурсного забезпечення.

Бондар Наталія Володимирівна, викладач української мови та літератури, у своїй статті «Інноваційні підходи до викладання української мови та літератури»[12] називає використання інноваційних технологій найефективнішим способом для досягнення мети – розвинути в дитині творчу особистість. Вона окреслює перелік сучасних інноваційних підходів в освіті, наприклад: проектна робота в навчанні, застосування інформаційних та телекомунікаційних технологій, створення презентацій в програмі PowerPoint, використання інтернет-ресурсів, новітні тестові технології тощо. Основною метою інновацій, за думкою авторки, є створення ситуації успіху, сприятливих умов для діяльності дитини. Впровадження вчителем інноваційних технологій сприяє підвищенню його компетентності. Незважаючи на розмаїття новацій, викладачка радить для нестандартного уроку такі технології, як: презентація, телеміст, випробування, КВК, круглий стіл, вікторину, аукціон, турнір, урок-подорож, інтерв'ю, складання завдань та віршів, звіт, дискусію, дослідження тощо. У своїй методичній роботі на різних етапах уроку застосовує різноманітні новації, зокрема:

1. Під час організаційного моменту проводить з дітьми міні-тренінги («Я бажаю», «Спіймай мій настрій»). Зауважимо, що багато вчителів-методистів не відокремлюють цей етап, як частину уроку.

2. Мотивація навчальної діяльності. Використовує мотиватори чи мотиваційні постери для налаштування учнів на урок.

3. Актуалізація опорних знань. Реалізовує на уроці методи аукціон, де учні репрезентують свої повідомлення.

4. Сприймання та засвоєння навчального матеріалу. На даному етапі уроку допомагають пояснити матеріал малюнки-схеми, презентації. На уроці з літератури пропонує дітям провести дослідження біографії письменників; переглядають уривок фільму чи вистави твору.

5. На етапі закріплення вивченого матеріалу застосовує такі методи та прийоми навчання, як: складання міні-творів, синквейнів, «Мозковий штурм», «Коло ідей», «Дебати» тощо.

6. Рефлексія. Використовує «Мікрофон», «Незакінчене речення», «Перевтілення».

7. Домашнє завдання. Прохає учнів скласти запитання до теми або написати лист літературному герою.

Використання інновацій зацікавлюють учнів до навчальної діяльності.

Вчитель-методист української мови та літератури, Масловська Людмила, також надає перевагу нестандартним урокам. У науковій роботі «Освітні інновації у навчанні української мови»[37] вчитель пропонує використати метод творчого конструювання й написання інформаційних схем, вивчаючи синтаксис з учнями 10 класу. На її думку, що використання інформаційно-комп'ютерних та інтерактивних технологій підвищує ефективність уроку.

Шило Гаврило Федорович у своїй праці «З досвіду використання інноваційних технологій на уроках української мови та літератури» [51] висвітлив власний погляд щодо використання методів та прийомів на уроках. Він намагається поєднувати традиційні та інноваційні методи навчання, враховуючи основні дидактичні принципи (науковість, цілісність, послідовність, наочність, доступність). Метод проблемного навчання, форми колективної, індивідуальної та самостійної діяльності учнів, розв'язування задач логічного, навчального, пошукового характеру застосовує на уроках, щоб підвищити ефективність навчання. На уроках української мови та літератури реалізовує такі інноваційні технології, як: «мікрофон», «мозковий штурм», метод «прес», «групового

дослідження», «ситуативного стимулювання», гра «Хто більше?», «Я – редактор», «Відгадай, хто я», «Кубик», «Ти мені – я тобі», метод «проектів». На його думку, застосування інноваційних методів та прийомів навчання сприяє розширенню дидактичних можливостей уроку.

У науковій студії «Сучасні технології в навчанні української мови у Новій українській школі» Подлевська Неля Володимирівна та Ранюк Оксана Петрівна[42] окреслили сутність педагогічної технології з урахуванням сучасних тенденцій; описали основні інноваційні технології, що сприяють удосконаленню уроку української мови. На думку дослідниць, головною рисою новацій є особистісно-орієнтована освіта. Вони вважають, що найбільш ефективними технологіями сучасності є технологія критичного мислення, інформаційно-комп'ютерні, проектні, інтерактивні методи та прийоми навчання, які мають значний вплив для реалізації даного підходу. Мультимедіа, уроки на основі комп'ютерних програм, ігри, уроки-презентації з використанням програм (PowerPoint, Canva), онлайн-тестування – основні форми використання інформаційно-комп'ютерних технологій, які автори пропонують у розглянути своїй роботі.

Будник Світлана Петрівна у своїй праці «Формування ключових компетентностей учнів шляхом використання інноваційних технологій на уроках української мови та літератури»[14] проаналізувала вплив інновацій на формування ключових компетентностей учнів на уроках. Дослідниця у своїй роботі описала найефективніші методи та їх вплив на особистість. Зокрема проектна діяльність сприяє творчому розвитку дітей; використання сервісів Google (електронна пошта, блог, YouTube, тест-форма) слугує не тільки на покращення рівня досягнень учнів, а й забезпечує формування інформаційної компетентності, мотивує до навчання, стимулює до пошуку нової інформації тощо; інтерактивні методи формують уміння колективно вирішувати завдання, сприяють активізації особистісних якостей дітей.

У статті «Моделювання сучасного уроку з використанням інноваційних технологій» Попова Наталія Вікторівна[45] висвітлила власний погляд щодо організації та проведення сучасного уроку. На її погляд, сучасний урок – кропітка робота, якій притаманна потреба комунікації учня з творчим вчителем. Інноваційні технології – своєрідна сукупність методів і прийомів, які зорієнтовані на здійснення найважливішої функції суспільства – підготовку підростаючого покоління до життя.

Вовк Ольга Євгенівна в науковій роботі «Інноваційні технології роботи на уроках української мови та літератури»[16], осягнувши передовий досвід вчителів, окреслила інформаційно-комунікативні та медіатехнології. Адже, вона вважає, що саме ці інноваційні технології дозволяють осучаснити урок, посилити активність учнів в ситуації пошуку та дослідження. У власному досвіді користується такими формами навчання, як: лабораторні роботи, семінари, перегляд фільмів, віртуальні екскурсії в інтернет-мережі, позакласні та позаурочні екскурсійні заняття, реалізація навчальних проектів міжпредметного характеру, підготовка самостійних розробок. Портфоліо – найефективніша форма в медіаосвіті. Крім того, вона послуговується дослідницькими, евристичними, проблемними, репродуктивними, наочними, ігровими та словесними методами медіосвіти. Інноваційні технології – засіб, який надає змогу осучаснити навчальний процес.

Отже, використання інноваційних технологій є запорукою ефективного уроку тьютора. Незважаючи на різноманітність методів та прийомів навчання, вчитель залишається новатором та модератором своєї справи. Адже сучасні педагоги не тільки запозичують ідеї у колег, а й самі стають авторами цікавих нововведень, які варто використовувати у своїй діяльності для покращення успішної ситуації на уроці.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ I

У середині ХХ століття в історію вітчизняної теорії й практики увійшов термін «технологія», що охоплював сукупність методів та прийомів, необхідних для здійснення процесу виробництва. Пізніше поняття було модернізовано як «педагогічна технологія» (напряму у дидактиці; технологічно розроблена навчаюча система; система методів і прийомів викладання; як модернізація дидактичної системи на основі вивчення і дослідження елементів, що її утворюють). Будь-яка технологія має відповідати методологічним вимогам (концептуальність, системність, можливість управління, ефективність, відтворюваність, візуалізація), але дані канони є орієнтовними для вчителя. Незважаючи на розгалужену диференціацію технологій, їхнім підґрунтям, зазвичай, є теорія засвоєння досвіду. Багато вчителів у своєму досвіді надають перевагу таким педагогічним технологіям, як: традиційного, проблемного, особистісно орієнтованого, розвивального, програмного, інтерактивного, модульного, колективного способу навчання, розвитку критичного мислення, колективного творчого виховання, ігрова та проєктна технологія. Попри те, що педагогічні технології є основними засобами навчання, з часом вони стають традиційними.

На зміну традиційним технологіям на педагогічну арену увійшли інноваційні. Поштовхом до змін стало введення концепції Нової Української Школи. Вона передбачає створення такої школи, «у якій буде приємно навчатись і яка даватиме учням не тільки знання, а й вміння застосовувати їх у житті», де основною функцією вчителя є реалізація компетентнісного навчання.

Інноваційні технології – це цілеспрямований системний набір прийомів, засобів організації навчальної діяльності, що охоплює весь процес навчання від визначення мети до одержання результатів. На педагогічній ниві існує чимало класифікацій технологій. Проте класичним зразком є типологія за А. І. Пригожиним. Незважаючи на великий спектр інновацій, вчитель не тільки

контструє свій урок, а й має можливість стати новатором, втілюючи в життя цікаві ідеї.

Проблемі інноваційної діяльності присвячено чимало досліджень. Зокрема Даниленко Л. І. окреслила теорію і практику інноваційної діяльності в загальній середній школі; В. Ю. Стрельников розглянув інноваційні технології навчання у контексті реалізації концепції «Нова українська школа»; О. М. Горошкіна запропонувала використовувати на сучасному уроці таку новацію, як інтерактивний метод навчання; Н. В. Бондар окреслила сучасні інноваційних підходів в освіті; Г. Ф. Шило висвітлив власний погляд щодо використання методів та прийомів на уроках. Н. В. Подлевська та О. П. Ранюк окреслили сутність педагогічної технології з урахуванням сучасних тенденцій; описали основні інноваційні технології, що сприяють удосконаленню уроку української мови тощо.

РОЗДІЛ II. ЕЛЕМЕНТИ МЕТОДИКИ ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ

2.1 Спрямовання шкільних програм і підручників на реалізацію інноваційності

Використання інноваційних технологій в освітньому процесі є вимогою часу. Проаналізуємо сучасні чинні програми та підручники на предмет рекомендацій та використання в них інноваційних завдань.

Автори модельної початкової програми з української мови О. В. Заболотний, В. В. Заболотний, В. П. Лавринчук, К. В. Плівачук, Т. Д. Попова [24] пропонують у 5 класі НУШ такі інноваційні методи та прийоми:

➤ До теми «Вступ. Значення мови в житті людини й суспільства. Українська мова – державна мова України»: колективне складання ланцюжка-продовження твердження «Мова необхідна людям, щоб...»; виконання проєкту (участь у теле- чи радіопередачі, інтерв'ю про значення української мови в житті нашого народу).

➤ До теми «Повторення та узагальнення вивченого в початкових класах. Текст. Речення. Слово»: ігри із словами (вікторини, кросворди, ребуси).

➤ До теми «Лексикологія. Групи слів за значенням»: лінгвістичне мінідослідження; підготовка аудіо- чи відеорекомендації (постер, слайди, відеоролик) для соцмереж про поширені лексичні помилки; виконання проєкту (складання рекламного тексту з метою спонукати правильно добирати слова, урізноманітнювати своє мовлення тощо).

➤ До теми «Будова слова. Орфографія»: лінгвістичне досліджування («Фемінітиви – це прекрасно», «Найуживаніші суфікси для творення фемінітивів»); складання «хмари слів» до теми «Правопис префіксів»; створення казки, текст, який містить слова, що надають слову значення збільшеності та

згрубності; підготовка відеопам'ятки (постер, слайди, відеоролик про написання префіксів).

➤ До теми «Фонетика. Графіка. Орфоєпія. Орфографія. Звуки мови й звуки мовлення. Позначення звуків мовлення на письмі. Склад. Наголос»: мовленнєвий експеримент (зсув наголосу в слові); орфоєпічний тренінг (удосконалення вимови звуків відповідно до правил орфоєпії); складання електронної мапи (малюнка) звуків української мови; запис аудіопривітання з дотриманням правил орфоєпії; підготовка аудіоповідомлення для соцмереж про поширені помилки в наголошуванні слів; виконання проєкту (підготовка й проведення мовознавчої вікторини на тему «Фонетика. Орфоєпія» чи «Наголос у повсякденному житті»); виконання проєкту (складання коміксу, казки, плакату, розроблення макету вебсторінки, презентації тощо не тему пов'язану з фонетикою, орфоєпією, орфографією).

➤ До теми «Відомості із синтаксису та пунктуації. Словосполучення і речення. Головні та другорядні члени речення. Складне речення»: моделювання життєвих ситуацій із використанням прислів'їв; створення тесту для шкільного вебсайту або шкільної електронної газети про кумедну поведінку ваших домашніх улюбленців з використанням різних за метою висловлюванням речень; складання тексту вітальної листівки з використанням означень; складання розповіді (легенди) про історію рідного міста (села) з використанням складних речень; інсценування байки, текст якої містить діалог; виконання проєкту (складання плейлиста чи добірки пісень, у текстах яких є звертання або вставні слова; проведення гри «Найрозумніший»).

➤ До теми «Повторення та узагальнення вивченого в 5 класі»: створення дописів-рекомендацій з культури мовлення для розміщення в соціальних мережах.

У 6 класі НУШ автори модельної програми з української мови О. В. Заболотний, В. В. Заболотний, В. П. Лавринчук, К. В. Плівачук, Т. Д. Попова[25] пропонують такі інноваційні технології:

➤ до теми «Вступ. Краса та багатство української мови»: колективне «наповнення» запропонованого малюнка поетичними, мелодійними словами; виконання проєкту (публічний виступ про красу й багатство української мови з використанням самостійно підготовлених постерів, малюнків, слайдів тощо).

➤ До теми «Повторення та узагальнення вивченого. Синтаксис та пунктуація. Орфографія»: складання тексту листівки (електронного листа), що містить привітання з Днем учителя (днем народження, сімейним святом) із використанням звертань, вставних слів (сполучень слів) та однорідних членів речення.

➤ До теми «Лексикологія. Фразеологія. Групи слів за походженням та вживанням. Написання слів іншомовного походження. Фразеологізми»: лінгвістичні ігри, вікторини; проведення флешмобу «Фразеологізми в повсякденному житті» (фото чи відео); виконання проєкту (створення реклами фразеологізмів; відеоролику про нові слова).

➤ До теми «Словотвір. Орфографія»: розгадування і складання ребусів, основою яких є малюнок – корінь слова; створення допису для шкільного вебсайту про українських меценатів з використанням складних слів (наприклад: добродій, милосердя, життєпис, благодійність); створення мультимедійної презентації (мінісценарію мультфільму) про пригоди сучасних школярів у Запорізькій Січі (середньовічному Києві, казковій країні та ін.) з використання прикметників із суфіксами –ськ-, -цьк-, -зьк- (наприклад: козацький, запорізький, молодецький); створення слайдів (відеоролику) про мандрівку Україною з використанням підписів – іменників, утворених за допомогою суфікса -ин- (Полтавщина, Вінниччина та ін.), або власних назв зі зміною звуків (Збаразький

замок та ін.); виконання проєкту (укладання словотвірного словника назв осіб чоловічої та жіночої статі за професією, посадою, званням, видом діяльності).

➤ До теми «Морфологія. Орфографія. Частини мови (оглядово). Іменник як частини мови. Рід, число, відмінки та відміни іменників»: лінгвістичне дослідження («Іменник означає не тільки предмет»); створення «хмари слів» до певної групи іменників чи підтеми; складання допису до вебсайту про подію із життя класу із використанням географічних назв чи прізвищ. Аналіз цього допису; створення та розв'язання кроссенсів (за вивченим матеріалом); виконання проєкту (мініжурнал «Іменник»).

➤ До теми «Морфологія. Орфографія. Прикметник»: створення постерів, слайдів, відеороликів («Прикметникові наголоси», «Н і нн у прикметниках»); виконання проєкту (створення мультимедійної презентації «Як розпоряджатися власними грошима» з використанням прикметників різних ступенів порівняння, складних і присвійних прикметників).

➤ До теми «Морфологія. Орфографія. Числівник»: проведення в онлайн-середовищі дискусії про фінансові заощадження з дотриманням засад академічної доброчесності; розповідь «мій родовід» із використанням дат народження членів родини; виконання проєкту (створення мультимедійної презентації «Школа майбутнього» з елементами опису приміщення та використанням числівників для позначення кількості поверхів, класних кімнат, технічних засобів тощо).

I. До теми «Морфологія. Орфографія. Займенник»: складання листівки на паперових або електронних носіях із запрошенням на урочисту подію (день відкриття школи, ювілей першої вчительки) з використанням займенників, що належать до різних розрядів.

На відміну від модельних програм для 5-6 класів НУШ, авторський склад програми з української мови для 5-9 (беремо до уваги 7-9), 10-11 класів перевагу надає більш традиційним технологіям навчання.

Автори оновленої програми для 7-9 класів (Шелехова Г. Т., Пентилюк М. Я., Новосьолова В. І. та ін.) [40] пропонують використовувати такі інноваційні технології:

- Колективне укладання переліку цікавих школярам українськомовних сайтів.
 - Складання байки (прозою) у формі діалогу між двома птахами — перелітним і таким, що залишається зимувати в Україні (з використанням інформації про птахів, зібраної в мережі Інтернет, та з вживанням у репліках діалогу складних речень, частини яких поєднано сполучниками (тому що, щоб, але, для того щоб).
 - Складання тексту для руханки (гасла спортивної команди, девізу команди, що братиме участь у присвяченому певній суспільній події флешмобі) з використанням різних особових форм дієслів.
 - Створення інформаційного повідомлення для шкільного вебсайта з використанням дієприкметників про вдало організовану екскурсію (відвідану виставку, омріяну подорож).
 - Складання розповіді про улюбленого українського художника на основі зібраної в мережі Інтернет інформації про його життя та творчість із використанням дієприслівників доконаного й недоконаного виду (наприклад: розшукавши (інформацію), зібравши (свідчення, спогади), працюючи (над полотнами, малюнками), перемагаючи (труднощі), долаючи (перешкоди).
 - Складання тексту реклами шкільного конкурсу на найкращий твір «Улюблена справа кожному цікава» з використанням прислівників-синонімів та прислівників-антонімів.
 - Складання тексту рекламного буклета молодіжного вбрання з використанням прислівникових сполук до лиця, до смаку, не до речі, не до вподоби, на вибір, в міру.
3. Складання відгуку про цікаву книжку з використанням прислівників вищого й найвищого ступенів порівняння.

- Складання проєкту логотипа рідного міста (села, школи, класу) з використанням у його описі різних частин мови з часткою не і префіксом не.
- Складання казки для меншого брата чи сестрички з використанням звуконаслідувальних слів.
- Складання проєкту статті до Вікіпедії «Українські козаки: історія й сучасність» із використанням простих і складних, двоскладних й односкладних речень.
- Виконання проєкту «Українське козацьке бароко в пам'ятках історії та культури».
- Добір для постерів-мотиваторів актуальних девізів (цитат), виражених означено-особовими реченнями.
- Складання тексту для розміщення на шкільному веб-сайті про корисні для школярів лінгвістичні онлайн-словники (з використанням речень, ускладнених однорідними членами).
- Виконання проєкту «Роль і значення звертань у творах українського фольклору».
- Складання допису дискусійного характеру до блогу «Чи переможе книжку комп'ютер, а бібліотеку — Інтернет?» з використанням відокремлених обставин.
- Навчальний проєкт «Культура звертання — культура особистості: у минулому, нині й завжди».
- Складання тексту виступу в шкільному радіожурналі (орієнтовна тема: «Як впливає на нашу свідомість навколишня інформація: реклама, білборди, написи на футболках?») (з використанням речень, ускладнених відокремленими членами).
- Створення для розміщення на блозі тексту звернення-прохання до однолітків про допомогу людям, які стали жертвами стихійного лиха (з уживанням складнопідрядних речень з підрядними способу дії та ступеня).

- Створення допису до вебсайта про успішну участь однокласників у Всеукраїнському фестивалі-конкурсі скрайбінг-роликів «Покоління мобільного Інтернету».

- Створення проекту статті до Вікіпедії «Безсполучникове складне речення».

Автори програми з української мови рівня стандарту для 10-11 класів (Голуб Н.Б., Котусенко О.Ю., Горошкіна О.М., Новосьолова В.І., Романенко Ю.О., Кондесюк Т.В., Король О.М., Тарасенко О.О., Сергєєва Н.В., Ткачова Г.В.) [39] також запропонували інноваційні технології, які, на їхній погляд, було б доречно використовувати на уроках української мови.

- Укладання словників-мінімумів «Складні випадки наголошування», «Незнайомі слова», тематичних словників-мінімумів тощо. 2. Диспут на тему: «Не бійтесь заглядати у словник: Це пишний яр, а не сумне провалля...» (М. Рильський).

- Виступ під час дискусії «Які слова руйнують наше життя?»; «Інтернет зближує чи накопичує самотність?».

- Добір і складання лінгвістичних мініатюр про правильність мовлення.

- Підготовка проектів «Музей одного слова» (систематизація інформації про певне слово з різних лексикографічних джерел), «Фразеологічне багатство творів Мирослава Дочинця»; «Синоніми у творах Михайла Стельмаха».

- Складання ієрархії життєвих цілей.

- Коментування новин тижня, висвітлених на місцевому телеканалі.

Підготовка проекту «Приклади мовної стійкості у художній літературі й українському кіно».

- Написання запрошення другові-іноземцеві на спортивний матч в Україні.

- Виконання проєкту «Синтаксичні непорозуміння».

Автори модельної початкової програми (Архипова В.П., Січкара С.І., Шило С.Б.) [11] пропонують з української літератури 5 класі НУШ такі інноваційні методи та прийоми:

- До теми «Невичерпні джерела мудрості»: рольова гра «Мандрівка Слова», «Асоціативний ряд», «Коло ідей», «Оживи світліну», «Знайди спільне», «Запитання до тексту», гра «Літературне лото», гра «Так – Ні», Гра «Упізнай героя», групування «Образ героя», Карта розуму, «Фольклорні форми», «Кубування», літературне лото Синквейн «Загадка», гра «Відгадай загадку», «Діаграма Венна», магнітний (мальований) скрайбінг, гра «Пантоміма», гра «Темна конячка», «Літературознавча експертиза», гра «Загадкова скринька», гра «Мозаїка».

- До теми «Велике диво калинове»: гра «Здивуй», «Запитання до тексту», «У картинній галереї», гра «Мудрі сови», літературна вікторина, «Упізнай героя», «Моделювання ситуації», інсценізація казки, «Візитівка письменника», «Мікрофон», гра «Світлофор», «Літературний аукціон», міні-проєкт «Створи свою казку».

- До теми «Музика поетичного слова»: творчий експеримент «Припущення», «Словесне малювання», «Літературний салон», гра «Відгадай, хто я», гра «Створи ліричний настрій», конкурс декламаторів поезії, міні-проєкт «Поетичний настрій».

- До теми «Книжка вчить, як у світі жить»: гра «Я літописець», відтермінована розгадка, «Займи позицію», «Місткий кошик», «Кроссенс», міні-проєкт «Моя бібліотека», створення та розв'язання кросвордів, «Подвійний щоденник», кластер «Мій улюблений герой», «Відстрочена відгадка», «Шість капелюхів мислення», міні-проєкт «Слово талановитого майстра».

Для 6 класу НУШ автори пропонують такі новації:

➤ До теми «Чарівна мелодія слова»: «Відстрочена відгадка», синквейн «Пісня», карта розуму «Тропи», створення реклами за прочитаним твором, гра «Мозаїка», інтерв'ю «Чи знаю я народні колискові пісні», «Творча майстерня», чуття гармонії у слові, «Візитівка письменника», творчий експеримент «Ліричний настрій», гра «Загадкова скринька», гра «Відчуй настрій», літературне лото, гра «Загадкова скринька», «Діаграма Венна», міні-проект «Моя бібліотека», «Літературознавча експертиза», «Оживи світлину», «Відгадай, хто я», гра «Темна конячка», «Запитання до тексту», робота з інфографікою, гра «Втрачена інформація», «Моделювання», мальований скрайбінг, «Займи позицію», «Шість капелюхів мислення», буктрейлер, «Асоціативний кущ», літературна вікторина «Упізнай героя», гра «Так – Ні», гронування «Образ героя», «Картинна галерея» (ілюстрації, комікси до творів), рольова гра, «Мікрофон», міні-проект «Фантастична мандрівка».

➤ До теми «Від смішного до великого»: міні-проект «У полоні сміху», створення ілюстрацій до байок, інсценізація байки, міні-проект «У творчій майстерні»

Програми з української літератури для 5-9 (враховуємо тільки 7-9)[40] та 10-11 класів [39] не надають перелік інноваційних форм роботи на уроках, натомість використовувати інновації вчитель може на власний розсуд.

Проаналізуємо, як реалізують чинні підручники вимоги програм щодо інноваційності в освітньому процесі.

У підручнику з української мови для 5 класу (українська мова: підруч. для 5-го кл. закл. заг. серед. освіти /Олександр Заболотний, Віктор Заболотний. Київ: Генеза, 2022. 240 с.:іл.) пропонуються для роботи такі інноваційні завдання:

- завдання «Проект» [25, с. 7]: підготуйте слайд-шоу «Мова». Етапи роботи над проектом: оформити невеликі плакати з написами про значення мови в житті людини та про спілкування українською мовою. Бажано, щоб кожен учень і кожна учениця підготували свій плакат. Можливі варіанти написів на

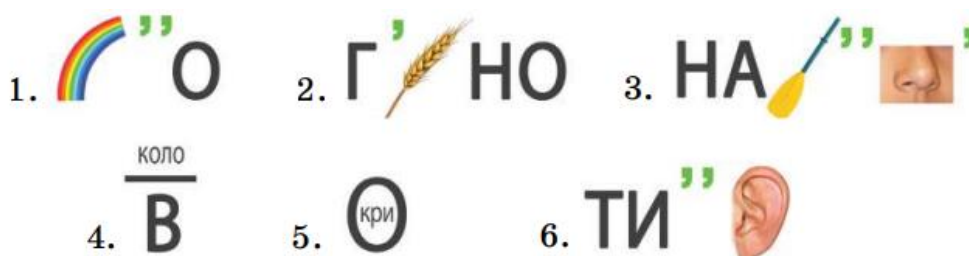
плакатах: Мова – засіб спілкування. Мова – інструмент мислення. Мова допомагає дружити. Мова спілкування з батьками. Мова будує міста. Унікальне явище – мова. Пізнаємо світ завдяки мові. Мова – серце народу. Правильне мовлення – це стильно. Нас єднає українська. Я спілкуюсь у вайбері українською. Я спілкуюся на перерві українською. Дивлюсь україномовний ютуб. Мультфільми люблю українською. Сфотографувати кожну роботу разом з її автором. Сформувати з фотографій відеокліп.

- Вікторина. Дайте повні відповіді на запитання, використовуючи числівники [25, с. 11].

1. Скільки днів у вересні?
2. Котрим/котрою за порядком ти записаний/записана в класному журналі?
3. Скільки днів залишилося до кінця цього місяця?
4. Скільки років тобі буде через два роки?
5. Скільки місяців триває осінь?
6. Скільки годин триває доба?
7. О котрій годині розпочинається другий урок?
8. О котрій годині учень буде вдома, якщо вийде з вашої школи одразу після шостого уроку й буде йти 15 хвилин?

II. Складіть усно подібне запитання, у відповіді на яке потрібно вжити числівник. Поставте це запитання однокласникам і однокласницям.

- Вправа 19 на с. 13. Відгадайте ребуси. Доведіть, що слова-відгадки є прислівниками.

- Вправа 20 на с. 14. Накресліть поданий кросворд на дошці або в зошиті. Упишіть відповіді-прислівники.

1. Синонім до слова навкруг.
2. Синонім до слова вгорі.
3. Синонім до слова радісно.
4. Антонім до слова ззаду.
5. Антонім до слова тихо.
6. Синонім до слова легко.

1		В				
2		е				
3		с				
4		е				
5		л				
6		о				

- Вправа 70 на с. 33. І. Прочитайте каламбури, побудовані на омонімії. Доведіть, що однозвучні в кожному з них слова – омоніми.

1. Хто це там навколо хижі

Протоптав глибокий слід?

Може, близько звірі хижі?

Обережним бути слід! (В. Плахотников)

2. «Нас з Китом у морі кілька» - похвалилась Крабу Кілька (Г. Гарченко)

ІІ. Спробуйте скласти подібний жартівливий вірш з омонімами. Ви можете скористатися наведеними нижче зразками або дібрати інші. Також можна провести в класі конкурс на кращий каламбур.

Лютий – лютий, роман – Роман, ніс – ніс, діти – діти, змила – з мила, сонце – сон це, пролісок – про лісок.

- Вправа 81 на т. 37. Створіть аудіо-, фото- чи відеорекомендації (постер, слайди, відеоролик тощо) для соцмереж про поширені лексичні помилки. За можливості розмістіть його на своєму каналі, надішліть друзям.

І. Завдання «Проект» на с. 40. Об'єднайтеся в групи. Придумайте та розіграйте в ролях рекламний ролик (сценку) на одну з поданих тем. Слова – скарби. Ця реклама має спонукати правильно добирати слова у властивому для

них значенні. Перлини синонімії. Ця реклама має переконати в тому, що синоніми роблять наше мовлення виразнішим і яскравішим.

✓ Вправа 127 на с. 57. Ситуація. Уявіть, що вам потрібно пояснити комусь, як дістатися до школи (поліції, лікарні, магазину, вокзалу тощо). Опишіть детально маршрут: якою вулицею іти, куди повернути, де перейти дорогу тощо. За потреби скористайтеся картографічними вебсервісами. Використайте 3–4 дієслова з префіксами доїхати, розвернутися, пересікти, оминати, пройти, повернути, зупинитися, перейти.

- Вправа 152 на с. 65. Виконайте завдання одного з варіантів.

Варіант 1. Користуючись відповідними технічними засобами, створіть аудіо-, фото- чи відеорекомендації (постер, слайди, відеоролик тощо) для соцмереж про правила написання префіксів пре-, при-, при-. За можливості розмістіть його на своєму каналі, поширте серед друзів.

Варіант 2. Намалюйте «хмару» з 10–12 слів, які мають префікси пре-, при-, при- («хмара» може нагадувати якийсь предмет, тварину тощо).

- Вправа 173 на с. 74. Просканувавши QR-коди або перейшовши за посиланням, послухайте спів птахів і дзюрчання струмка. Опишіть свої почуття. Чи зарядилися ви позитивною енергією? Як звучить довкілля? А як говорять люди? Визначте спільне й відмінне у звуках мови та звуках природи.

<https://cutt.ly/XIiZRu9>

Ранковий спів птахів

<https://cutt.ly/5liZv66>

Дзюрчання струмка

- Вправа 224 на с. 93. Перегляньте слайди «Наголос» за наведеним QR-кодом або посиланням. Не дивлячись на екран, запишіть ті слова, які запам'ятали, поставте в них наголоси. Перегляньте слайди ще раз і так само запишіть слова, які пропустили.

<https://cutt.ly/gTGXFAM>

- Вправа 227 на с. 93. Виконайте завдання одного з варіантів. Завдання можна виконувати колективно (2–5 учнів, учениць). Варіант А. Укладіть перелік часто вживаних слів, у наголошуванні яких трапляються помилки. Художньо оформте цей перелік і розмістіть у соціальних мережах або на сайті чи на стенді вашого навчального закладу. Варіант Б. Запишіть аудіоповідомлення для соцмереж про поширені помилки в наголошуванні слів. Варіант В. Створіть навчальний малюнок, колаж, мем або комікс з прикладами слів, у наголошуванні яких часто трапляються помилки.

- Вправа 255 на с. 105. Використовуючи технічні засоби, запишіть аудіопривітання. Послухайте свій запис і перевірте, чи дотримано правил орфоєпії.

- Вправа 281 на с. 115. Знайдіть в інтернеті аудіозапис однієї з указаних нижче пісень. Послухайте запис і выпишіть на слух слова з можливими чергуваннями голосних звуків. Хто з вас виписав найбільше таких слів?

1. «Ой летіли дикі гуси» (муз. І. Поклада, сл. Ю. Рибчинського) у виконанні Тоні або Ніни Матвієнко.

2. «Нічкою темною» (муз. І сл. Н. Май) у виконання Наталії Май.

- Вправа 291 на с. 119. І. Знайдіть в інтернеті аудіозапис пісні «Духмяна ніч» (муз. П. Зіброва, сл. Ю. Рибчинського) у виконанні Катерини Бужинської. Послухайте запис і выпишіть на слух слова з можливими чергуваннями приголосних звуків. Хто з вас виписав найбільше таких слів?

II. Поясніть, до яких видів мовленнєвої діяльності ви вдавалися, виконуючи цю вправу (аудіювання, читання, говоріння, письмо).

- Завдання «Проект» на с. 127. Об'єднайтеся в групи й підготуйте вікторину з 8-10 запитань на тему «Фонетика. Графіка. Орфоєпія» чи «Наголос у повсякденному житті» (на основі теоретичного матеріалу та вправ 17 – 30). Проведіть вікторину для учнів інших груп.

- Вправа 321 на с. 132. Підготуйте відеопам'ятку (постер, слайди, відеоролик, схему) для соціальних мереж про вживання м'якого знака. У роботі не обов'язково розповідати про всі правила. Можна зосередитися на певній групі слів, на одному фрагменті правил тощо.

- Перегляньте відеоролики за наведеним QR-кодами або посиланнями та знайдіть з-поміж них той, який стосується орфограми «Подвоєні букви». Якщо бажаєте, підготуйте подібне відео та поділіться ним з однокласниками й однокласницями.

<https://cutt.ly/GYkVxB7>

<https://cutt.ly/IYkVE6y>

<https://cutt.ly/UYkVAX8>

<https://cutt.ly/eYkVLsj>

- Завдання «Проект» на с. 146. Об'єднайтеся в групи (по 2-5 осіб) і колективно виконайте запропоноване творче завдання (на вибір).

Види творчих завдань:

- ✓ написати казку, оповідання чи вірш;
- ✓ скласти комікс;
- ✓ намалювати ілюстрацію, плакат чи карикатуру;
- ✓ розробити макет головної сторінки вебсайту (на аркуші паперу).

Орієнтовні теми творчих робіт: «У світі фонетики та орфоєпії», «Пригода в країні Звуків», «Як подружилися голосні та приголосні звуки», «Букви в гостях у звуків», «Острів Фонетики», «Секрети орфографії», «Царівна Орфоєпія», «Букви та звуки в туристичному поході».

- Вправа 408 на с. 166. Напишіть для вебсайту або газети вашого навчального закладу повідомлення про цікавий випадок із життя класу (6–10 речень). Використайте різні за метою висловлення речення, а також окличне речення.

- Вправа 469 на с. 190. Складіть і запишіть текст привітання (4–6 речень) з нагоди Дня матері або Дня захисників і захисниць України. Використайте в тексті 2 звертання. За потреби скористайтеся довідкою.

Довідка. Мамо, дорога матусю, рідна нене, люба моя; шановні українці, захисники та захисниці України, мужні охоронці, наші воїни, дорогі співвітчизники та співвітчизниці, воїни-захисники, дорогі країни.

У підручнику для 6 класу (Українська мова: підруч. Для 6-го кл. закл. заг. серед. освіти / Олександр Заболотний, Віктор Заболотний. Київ: Генеза, 2023. 272 с.: іл.) [26] пропонуються такі інноваційні форми роботи:

Вправа 20 на с. 11. Виконайте завдання одного з варіантів. Варіант А. Напишіть текст онлайн-звернення (4-6 речень) до однолітків з різних міст України з проханням долучитися до конкурсу «Природа в об'єктиві фотокамер». Використайте в тексті звертання, вставні слова (сполучення слів) та однорідні члени речення.

Варіант Б. Напишіть текст онлайн-привітання (4-6 речень) із Днем учителя (Днем знань, Днем захисників і захисниць України тощо). Використайте в тексті звертання, вставні слова (сполучення слів), однорідні члени речення.

Вправа 37 на с. 18. Гра «Походження слів». Розподіліть між собою слова іншомовного походження та з'ясуйте за словником іншомовних слів, з якої мови запозичено кожне з них. З якої мови прийшло найбільше із цих слів?

Історія, пломбір, басейн, джип, піца, опера, футбол, театр, герой, торт, метро.

Вправа 62 на с. 26. Складіть і запишіть невелику гумористичну розповідь (4-5 речень), яка розпочиналась б словами «Одного разу...». Використайте в тексті якнайбільше поданих слів.

Траса, панна, акумулятор, апетит, алея, піцерія, капучино, еспресо, спагеті, голландський, сума, вілла.

Вправа 130 на с. 50. Відгадайте, які фразеологізми «заховалися» на малюнках. Поясніть лексичне значення цих висловів. З одним Фразеологізмом складіть і запишіть речення.

Завдання «Проект». Об'єднайтеся в групи. Придумайте та розіграйте в ролях рекламний ролик (сценку) на одну з поданих тем.

1. Нові слова. Ця реклама має розповісти про нові слова та сприяти їхньому доречному вживанню в мовленні.

2. Перлини фразеології. Ця реклама має переконати в тому, що фразеологізми роблять наше мовлення виразнішим і яскравішим.

Вправа 154 на с. 58. Проведіть у класі флешмоб на тему «Фразеологізми в повсякденному житті». Для цього зробіть фото чи відео життєвої ситуації та доберіть влучний фразеологізм (накладіть його на фото чи озвучте у відео). Або ж навпаки: спочатку оберіть фразеологізм, а потім до нього – фото чи відео. Обмінуйтеся своїми роботами з однокласниками й однокласницями.

Вправа 168 на с. 65. Гра «Розгадай ребус». Відгадайте слова й доберіть до них твірні. Визначте спосіб словотворення.

Вправа 197 на с. 75. Гра «Відгадай слово». Упізнайте за поданими реченнями складні слова. За кожне правильно відгадане слово – 1 бал.

1. Рослина, яка може вбити звіра. 2. Побутовий прилад, який варить каву.
3. Рослина, у якої горить цвіт. 4. Розділ мовознавства, який вивчає способи творення слів. 5. Тварина, яка їсть мурах. 6. Завод, на якому випікають хліб. 7. Система захисту від блискавки.

II. Придумайте один подібний приклад і запишіть його.

Вправа 219 на с. 83. Ситуація. Уявіть, що ви синоптик Українського гідрометеорологічного центру. Складіть прогноз погоди (3–4 речення) на один чи два тижні, використавши подані слова (на вибір).

Пів країни, пів ночі, пів міста, північ, півмісяць, під дня, пів доби, пів року, південь, напівімла.

Вправа 254 на с. 98. Гра «Чарівний конверт». Покладіть у конверт невеликі аркуші з різними написами: вулиця, місто, область, держава, материк, озеро, річка, море, океан, острів, гора, планета, сузір'я, свято. Потрібно по черзі витягувати аркуш та добирати власну назву до загальної.

Вправа 255 на с. 98 – 99. Виконайте завдання одного з варіантів.

Варіант А. Складіть невеликий електронний список відтворення з пісень, у текстах яких є власні назви.

Варіант Б. Випишіть: 1) з підручника історії два речення з власними назвами історичних подій; 2) з підручника географії два речення з власними географічними назвами.

Варіант В. Здійсніть уявну подорож морями та океанами, гірськими місцевостями, країнами світу. Запишіть 8-10 їхніх назв. Скористайтеся картою світу.

Вправа 274 на с. 105. Відгадайте зашифровані іменники. Визначте рід кожного з них та складіть і запишіть із кожним іменником словосполучення «прикметник + іменник».

Вправа 286 на с. 109. I. Розгляньте постер авторів цього підручника, розміщений на сторінці «Знати МОВУ» у фейсбуці. На яке питання він дає відповідь? Які приклади наведено? Чи корисною є ця інформація для мовців? У яких ситуаціях вони можуть нею скористуватися?

II. За бажанням створіть свій постер на тему «Рід іменників» та надішліть його друзям / подругам.

Вправа 296 на с. 111-112. I. Розгляньте «хмару» слів на ст. 112. Поміркуйте, що спільного між усіма наведеними іменниками. Складіть і запишіть одне речення, використавши якомога більше слів із цієї хмари.

II. Створіть свою «хмару» слів з іменниками, які мають форму тільки множини (можна намалювати на папері або скористатися електронними засобами).

Завдання «Проект» на с. 152. Об'єднайтеся в групи (4-5 осіб) і підготуйте мініжурнал «Іменник» (5-8 сторінок).

Для початку визначте, про що йтиметься на кожній сторінці журналу. Наприклад: правило з малюнком чи схемою; текст пісні, у якому виділено кольором іменники; загадки; ребуси; перелік власних астрономічних назв тощо. Домовтеся, хто з вас зробить обкладинку журналу. Підготуйте кожен / кожна

свою сторінку (свої сторінки), а потім скріпіть їх. Журнал можна зробити й в електронному вигляді.

Вправа 296 на с. 185. І. Гра «Доберіть прикметник». До кожного виділеного іменника потрібно дібрати прикметник відповідно до змісту речення. Прикметник має виражати вищу міру якості й мати суфікс –енн-. За кожне правильно дібране слово – 1 бал.

1. Гора, яка дуже висока.
2. Країна, яку ніхто не може здолати.
3. Народ, який ніхто не подолає.
4. Вороги, яких ніщо не примирить.
5. Мрія, яку не можна здійснити.

II. Запишіть словосполучення «іменник + дібраний прикметник».

Вправа 523 на с. 197. Ситуація. Уявіть, що ви хочете на день народження когось із рідних замовити фруктовий кошик. Оберіть фрукти (яблука, груші, авокадо, мандарин тощо), укажіть кількість кожного товару (штук, кілограмів, грамів), орієнтовну ціну, адресу і дату доставлення. Напишіть текст замовлення. Цифри записуйте словами.

Виконайте завдання одного з варіантів. Варіант А. Знайдіть і сфотографуйте (запишіть) актуальні висловлювання із займенниками про мову, рідну землю, захист довкілля тощо, розміщені на бігбордах вашого населеного пункту або в соціальних мережах.

Варіант Б. Доберіть 2-3 висловлювання із займенниками про мову, рідну землю, захист довкілля тощо, які ви хотіли б розмістити на бігбордах у своєму місті (селі) або на вебсайті свого закладу освіти.

Вправа 601 на с. 227. Напишіть у вайбері (телеграмі) текст привітання (3 – 4 речення) з Великоднем. Надішліть це привітання вчителю / вчительці української мови або класному керівнику (за її згодою) для перевірки

правильного написання. Використайте в тексті звертання до однієї особи та займенники «ви» у відповідній формі.

У підручнику з української літератури рекомендуються такі інноваційні форми роботи (Українська література : підруч. для 5 кл. закл. загальн. середн. освіти / Олександр Авраменко. Київ: Грамота, 2022.— 288 с. : іл.) [2]:

➤ Завдання 11 на с. 17. Гра «Упізнайте героя/героїню». Опишіть за допомогою прикметників одного/одну з героїв або героїнь легенд і запропонуйте іншим групам їх упізнати.

➤ Завдання 12 на с. 22. Гронування. Створіть гроно «Образ Івана Сірка» (за народним переказом «Як Сірко переміг татар»): доберіть і запишіть якомога більше слів, що характеризують цього героя.

➤ Завдання 11 на с. 28. Гра «Пантоміма». Поділіться на групи й придумайте по дві пантоміми: 1) на одну з професій; 2) на тварину. Позмагайтеся між групами на розгадування пантомім.

➤ Завдання 10 на с. 34. Гра «Відновіть прислів'я та приказки».

1. Байдуже, рак, у, який, горщик, він, зварити.

2. Боятися, не, той, собака, що, брехати, а, той, що, лашитися.

➤ Завдання 12 на с. 39. Мальований скрайбінг. За допомогою простих геометричних фігур зобразіть у зошиті або на дошці цікавий момент із казки «Лисиця та Рак».

➤ Завдання 11 на с. 44. Робота в групах «Досліджуємо казку». Поділіться на групи, кожна з яких буде вивчати казку за одним із пунктів плану. Проведіть дослідження й запропонуйте його класові.

План

1. Будова казки (поділ казки на частини за змістом і складання за ними плану).

2. Характеристика пана та Марусі (з використанням цитат).

3. Костюми дійових осіб (модельовання вбрання головних героїв: одяг, взуття, головний убір).

4. Роль тварин у казці (назва всіх тварин, їхніх повадок).

5. Загадки в казці (визначення належності загадок до тематичних груп).

Завдання 12 на с. 52. Інсценізація казки. Зіграйте першу частину казки «Про правду і кривду» (де дядько й небіж з'ясовували, як краще жити: правдою чи кривдою). Під час читання використовуйте засоби декламації.

Завдання 12 на с. 63. «Театр перед мікрофоном». Знайдіть проілюстровані фрагменти казки «Яйце-райце» й виразно прочитайте їх за ролями.

Завдання 12 на с. 73. Гра «Словесний фоторобот». Складіть словесний портрет Стрільця, Слухала, Об'їдайла, Обпивайла, Скорохода та Морозка. Для цього доберіть і запишіть по три-п'ять слів, що передають яскраві ознаки цих казкових героїв. Запропонуйте свої фотороботи однокласникам та однокласницям для впізнавання.

Завдання 11 на с. 86. Кубування. Виконайте завдання колективно.

1. Опишіть Лиса Микиту.

2. Лис Микита — алегоричний образ. Яку людину він вам нагадує? (риси вдачі, звички, вчинки)

3. Порівняйте Лиса Микиту з головною героїнею народної казки «Лисиця та Рак». Що в них спільного, а що відмінне?

4. Проаналізуйте поведінку Лиса Микити та мешканців лісу.

5. «Приміряйте» на себе образ Лиса Микити: визначте, яку спільну з ним рису ви маєте.

6. Лісові мешканці наприкінці казки розірвали Лиса Микиту. Чи справедливо звірі вчинили? Знайдіть аргументи «за» і «проти».

Завдання 12 на с. 97. Створення малюнквого сюжету. Попрацюйте в групах. Кожна група, вибравши один із запропонованих епізодів, має намалювати до нього ілюстрацію. Після завершення роботи розмістіть на дошці ілюстрації в

тій послідовності, у якій розгортаються події в казці «Мавка Вербинка». Епізоди: 1) Лісовик налітає на дерево й звалює його на яму; 2) Мавка Вербинка відкрилася перед лісником; 3) лісник опиняється в ямі з Вовком; 4) лісник готує молочну кашу з корицею; 5) Мавка Вербинка надає допомогу Зайчику; 6) Мавка Вербинка звертається до Хух по допомогу.

Завдання 11 на с. 105. Гра «Упізнай героя». Упізнайте за цитатами героїв літературної казки В. Симоненка «Цар Плаксі́й та Лоскотон» і запишіть їх у зошит. Перевірте з учителем/вчителькою відповіді й визначте кількість балів, яку ви отримали (кожна правильна відповідь — 1 бал). Визначте переможців.

1. «Хто сміявсь — вони хапали і нагайками шмагали».
2. «Голова його — мов бочка, очі — ніби кавуни».
3. «Мав він вдачу теплу й щиру, ще й лукавинку в очах».
4. «Віроломний, як змія», «з’їв себе із переляку».
5. «(...) одубіли, бо сміятися не вміли».
6. «Так сміялись-реготали, що штани в них поспадали...».
7. «(...) теж навтьоки у чотири бігли боки».
8. «(...) напились якогось зілля та й послули у траві».

Завдання 12 на с. 127. Синквейн. На основі вивчених ліричних віршів Т. Шевченка складіть і запишіть синквейн на тему «Лірика».

Завдання 10 на с. 152. Гра «Ми літописці». Пригадайте події з літописи «Повість минулих літ». Переможе та команда, яка згадає їх найбільше.

Завдання 12 на с. 155. Намалуйте ілюстрацію до одного з епізодів вірша Олександра Олеся «Заспів» (за бажанням).

У підручнику з української літератури для 6 класу містяться такі завдання (Українська література : підруч. для 6 кл. закл. загальн. середн. освіти / Олександр Авраменко. Київ : Грамота, 2023. 224 с. : іл.) [3]:

Завдання 9 на с. 9 – 10. Складіть синквейн «Пісня».

Домалюйте карту розуму «Тропи» в зошиті. Зобразіть на гілках (на місці крапок) предмети, з якими асоціюються приклади тропів (художніх засобів).

на биструю воду

цибуля — як зозуля

.....

.....

ТРОПИ

.....

.....

віночок просився додому

щоб ви міряли гроші мискою

Завдання 9 на с. 34. Мініпроект. «Як тебе не любити, Києве мій».

План

1-ша група. Історія написання пісні Д. Луценка й І. Шамо.

2-га група. Художні особливості твору.

3-тя група. Мультимедійна презентація пісні.

4-та група. Виконання столичного гімну.

Завдання 9 на с. 40 – 41. «Ми — кінематографісти». Уявіть, що вам доручили зняти кінофільм за поемою Т. Шевченка «Іван Підкова». Виконайте свою частину обов'язків у поданих нижче групах. Результати роботи презентуйте в класі.

<p>«ПРОДЮСЕРИ»</p> <p>вибір акторів, локацій, визначення бюджету кінофільму</p>	<p>«КОСТЮМЕРИ»</p> <p>одяг, взуття, аксесуари</p>	<p>«ОПЕРАТОРИ»</p> <p>сцени, ракурси, освітлення</p>
<p>«РЕКВІЗИТОРИ»</p> <p>реквізит</p>	<p>«PR-МЕНЕДЖЕРИ»</p> <p>постери, трейлер, промоакції</p>	<p>«АКТОРИ»</p> <p>декламація, гра</p>

Завдання 8 на с. 49. Гра «Так — ні» (за віршем Лесі Українки «Співець»)

1. Соловейко «так любо співав» троянді.
2. «Пишно займались багрянні зорі колись» восени.
3. «Грала промінням, ясним самоцвітом» троянда.

4. Соловейко слав прощання вечірній зорі.
5. «Гук єдиний» — то крик віщого солов'я.
6. У вирій, де вічна весна, полинув пугач.
7. Чи залишила б лірична героїня свою країну в самотині.

Завдання 9 на с. 54. Напишіть чотиривірш за схемою. Визначте його віршовий розмір.

..... сонце
 віконце
 річка
 стрічка

Завдання 8 та 9 на с. 65. Створіть буквенний код вірша І. Калинця «Дим», розмістивши образи в тій послідовності, у якій вони з'являються у творі. Що означає цей код?

Пантоміма. Підготуйте пантоміму до одного з творів І. Калинця та І. Андрусяка. Запропонуйте свою безсловесну виставу однокласникам та однокласницям для розпізнавання зображуваного вірша.

Завдання 9 на с. 88. Словесно намалюйте ілюстрацію до найцікавішого фрагмента з прочитаних частин твору В. Рутківського.

Завдання 9 на с. 95. «Ми піарники». Напишіть рекламний текст до кінофільму «Євшан-зілля», знятого за однойменною поемою М. Вороного. Він має містити інформацію про історичну добу й сюжет (3–4 речення).

Завдання 9 на т. 200. «Запитання до тексту». Поділіть клас на три групи й підготуйте 10 запитань за змістом одного з трьох розділів повісті «Ангел Золоте Волосся». Пограйте в гру «Хто більше дасть правильних відповідей?»

Завдання 9 на с. 214. Складіть і запишіть мораль до байки Л. Глібова «Щука». Необхідно звернути увагу на рубрику «домашнє завдання», у ній автор пропонує створити презентацію, написати візитівку автора, літературний паспорт твору, підготувати сценку тощо.

Порівняємо, які завдання пропонують підручники для інших класів. У підручнику з української мови для 7 класу (Українська мова : підруч. для 7 класу закладів загальної середньої освіти. 2-ге вид., переробл. / О. П. Глазова. К. : Видавничий дім «Освіта», 2020. 256 с. : іл.) [17] знаходимо такі завдання:

Вправа 12 на с. 10. В Інтернеті з'явилися жартівливі повідомлення про те, що в комп'ютері живуть Банерник (від слова банер), Хомовик (від англійського слова home — домівка) і Хранитель, які створюють порожні папки та сплутують файли. Складіть жартівливий текст «Капосні духи інформаційної доби», увівши у нього опис зовнішнього вигляду однієї з названих фантастичних істот. Попередньо обміркуйте тему й головну думку такого тексту. Подбайте, щоб у тексті були зачин і кінцівка.

Вправа 47 на с. 30. Складіть байку (прозою) у формі діалогу між двома птахами — перелітним і таким, що залишається зимувати в Україні. Репліки діалогу вибудовуйте із простих і складних речень. Визначте тему байки, доберіть до неї заголовки. Прочитайте байку за особами.

Вправа 107 на с. 60. Складіть фантастичну розповідь (обсягом 5–7 речень) про подорож Україною різних історичних періодів за допомогою машини часу (усно).

Вправа 145 на с. 76. Складіть один із текстів (на вибір): допис у соцмережі про важливу подію зі шкільного життя з використанням дієслів різних способів; пам'ятку (інструкцію) «Безпечне користування Інтернетом» з використанням дієслів різних способових форм.

Вправа 193 на с. 94. Створіть інформаційне повідомлення для шкільного вебсайту з використанням дієприкметників про вдало організовану екскурсію (відвідану виставку, омріяну подорож).

Вправа 300 на с. 139. Організуйте у класі конкурс на найцікавіше есе «Улюблена справа кожному цікава». Як ви вважаєте, яка справа зможе найбільше зацікавити школярів і школярок вашого віку років через сто? Свої фантазії виразніть ілюстрацією або колажем.

Вправа 333 на с. 154. Розкажіть про зображене на плакатах із серії «Видатні письменники та письменниці України» (художник Олег Грищенко, художниці Анна Сарвіра, Анна Хоменко, Поліна Дорошенко), утворивши нові слова-прислівники. Чи легко було вигадувати нові слова?

У підручнику з української літератури для 7 класу (Українська література : підруч. для 7 кл. закл. загальн. серед. освіти : 2-ге видання, перероблене / Олександр Авраменко. Київ : Грамота, 2020. 224 с. : іл.) пропонуються такі завдання [4]:

Завдання 11 на с. 18. Проведіть наукове дослідження. 1) Знайдіть і випишіть засоби художньої виразності з поданих у підручнику коломийок; 2) з'ясуйте, які з них є типовими для цього жанру народних пісень; 3) сформулюйте висновок.

Завдання 12 на с. 31. Намалуйте словесний портрет одного з героїв (однієї з героїнь) повісті (Мирослави, Захара або Максима Беркутів).

Завдання 11 на с. 54. Запишіть вірш «Мені тринадцятий минало...» у зошит і замалуйте олівцями (поверх тексту) рядки, добираючи той колір, який виникає в уяві під час читання. Подивіться на утворену палітру кольорів. Чи

відповідає вона змісту й мінливості настрою ліричного героя? Чи збігаються тут поетичний і малярський контрасти як художні засоби?

Завдання 12 на с. 73. Уявіть, що вам доручили зняти 4 та 5 серії фільму «За сестрою» (за IV та V частинами повісті). Поділіть ці частини на сцени, давши кожній із них заголовок (письмово). Скажіть, яка зі сцен, на вашу думку, буде найцікавішою для глядачів і чим саме.

Завдання 11 на с. 140. Підготуйте коротке повідомлення про те, як мова характеризує людину, перечитавши й проаналізувавши репліки Наталі Миколаївни й дідуся Гаресєва.

Завдання 12 на с. 164. Складіть і запишіть невеликий опис (3–4 речення) побаченого за вікном пейзажу, що переданий за допомогою таких поетичних рядків у вірші «Кольорові миші»: «Осіннє сонце, яблуко-недоквас, стояло в голих кленах у вікні». Як ви розумієте виділені слова в цьому реченні?

Завдання 12 на с. 172. Зважаючи на слова: «Більше тебе не буде. / Завтра на цій землі / Інші ходитимуть люди...» («Ти знаєш, що ти — людина?»), візьміть участь у дискусії «У чому полягає сенс життя людини?».

Завдання 12 на с. 187. Поміркуйте над рядками з новели Л. Пономаренко «Гер переможений». Місто давно не сердилося на німців, удови жаліли їх і роздивлялися картки їхніх дружин і дітей, часом приносили щось з одягу — старий піджак або картуз — і ще варену картоплю, на що ті всміхалися, дякували, називаючи вдів «фрау». Візьміть участь у диспуті на тему «Чому люди пробачають жорстокість?».

Подібні завдання знаходимо й у підручниках за інші класи (Українська мова: підруч. для 8 кл. закл. заг. серед. освіти / О. В. Заболотний, В. В. Заболотний. 2-ге вид., переробл. Київ: Генеза, 2021. 224 с.)[27]: Вправа 123 на с. 59. Розгляньте репродукцію картини Валентина Рекуненка. Напишіть невеликий текст-розповідь (6–7 речень) за

В. Рекуненко. Дитяче містечко

картиною, використавши обставини, зокрема місця і часу. Обставини підкресліть.

Вправа 134 на с. 63. Виконайте завдання одного із запропонованих варіантів. Варіант А. Складіть вірш за поданим початком, намагаючись описати себе за допомогою порівняльних зворотів. Можете скористатися прикладами рим з довідки, а можете дібрати власні римовані означення і порівняння.

Я різним (ою) був (була) – неначе меч, хоробрим (а)...

Довідка. Хоробрий (а) – добрий (а), несмілий (а) – умілий (а), палкий (а) – терпкий (а), холодний (а) – благородний (а).

Завдання «Проект» на с. 63. Об'єднайтеся в групи по 3-5 учнів. Підготуйте одне із запропонованих нижче дійств на тему «Хто тут головний?» за матеріалами розділу «Словосполучення і речення. Головні та другорядні члени речення». Мета проекту: узагальнити знання з визначеної теми. Підготуйтеся до захисту проекту перед учнями класу (5-10 хвилин) за поданим планом.

Вправа 188 на с. 88. Користуючись лише називними реченнями, передайте стисло епізод відомого фільму (мультфільму) чи пісні, не називаючи персонажів. Однокласники та однокласниці мають упізнати фільм чи пісню за вашою розповіддю.

Вправа 222 на с. 106. Проведіть літературну вікторину. За поданими рядами однорідних членів речення пригадайте назви художніх творів, які ви вивчали у 6–8 класах. Назвіть авторів цих творів. Користуючись підручниками з української та зарубіжної літератури, доберіть кілька речень для подібної вікторини. Запропонуйте свою вікторину однокласникам та однокласницям.

Вправа 244 на с. 113. Складіть до однієї з наведених ілюстрацій мінідопис для соціальних мереж (2–4 речення) з метою спонукати берегти довкілля. Використайте однорідні члени речення відповідно до схем, поданих під обраною ілюстрацією.

✓ як О, так і О
✓ О, О або О

✓ не лише О, але й О
✓ то О, то О

Вправа 257 на с. 118. СИТУАЦІЯ. Уявіть, що ви в супермаркеті. Складіть перелік (5–7 пунктів) необхідних для вашої родини закупівель (продуктів харчування, промислових товарів тощо) на місяць із використанням узагальнювальних слів при однорідних членах речення. Ви можете скористатися наведеними нижче узагальнювальними словами.

Завдання «Проект» на ст. 138

Об'єднайтеся в групи й оберіть для виконання одне із запропонованих завдань. Підготуйтеся до захисту свого проекту перед аудиторією.

1. Дослідіть, які форми звертань і з якою метою використано в поезіях Т. Шевченка, І. Франка чи Лесі Українки.

2. Підготуйте ескізи вітальних листівок, постерів з різноманітними формами звертань.

3. Доберіть форми звертань до осіб, у яких беруть інтерв'ю, з огляду на їхній вік та професію. Інсценізуйте фрагменти кількох інтерв'ю з особами різного віку та представниками різних професій.

Вправа 303 на с. 146. І. Розгляньте комікс. Колективно прокоментуйте його (тема, сюжет, художній задум, персонажі, характери персонажів, відчуття і настрої персонажів тощо). Складіть усно на основі коміксу невелику розповідь (5–8 речень),

використавши відокремлені члени речення (дієприкметниковий зворот, дієприслівниковий зворот, одиничний дієприслівник).

Завдання «Проект» на с. 169. Об'єднайтеся в групи по 3-5 осіб. Створіть проєкт власної гри (лото, вікторина, брейн-ринг, комп'ютерна гра, гра з м'ячем тощо) на тему «Відокремлені члени речення».

Українська література : підруч. для 8 кл. закладів загальної середньої освіти / Л. Т. Коваленко. 2-ге вид., перероблене. Київ : УОВЦ «Оріон», 2021. 272 с.: іл.[33]:

Завдання 6 на с. 29. Образ Устима Кармалюка втілено в багатьох творах українських письменників. Укладіть перелік цих творів. Прочитайте один із них (на вибір), підготуйте відгук на твір і виголосіть його на уроці.

Завдання 7 на с. 46. Засобами словесного малювання опишіть Марусю Богуславку. Порівняйте образ Марусі Богуславки в думі зі скульптурним зображенням (див. с. 44). Висловіть своє враження, чи вдалося скульптору відтворити душевну красу героїні.

Завдання 1-2 на с. 52. Якщо ви зацікавилися життям народних співців, підготуйте дослідження для участі в Малій академії наук на тему «Лебійська мова та таємничі сторони життя українських кобзарів». Результатами своїх наукових пошуків спочатку поділіться з однокласниками. В історії української культури багато прикладів самовідданого служіння ідеї чи народу. Яскравим є приклад кобзаря В. Горбатюка, який прожив біля могили Т. Шевченка в Каневі десять років. Проведіть дослідження про одного з українських кобзарів й узагальніть його результати у вигляді презентації. Виголосіть її на уроці.

Завдання 4 на с. 63. Організуйте у класі поетичний вечір «Свято читацьких захоплень». Доберіть і прочитайте на ньому свої улюблені поезії.

Завдання 1 – 3 на с. 94. Якщо ви маєте літературний хист, візьміть участь у всеукраїнському конкурсі на вшанування пам'яті Лесі Українки «У пошуках літературних талантів», який відбувається щороку в м. Новограді-Волинському Житомирської області. Про умови дізнайтесь у мережі Інтернет. Створіть буктрейлер про поему Лесі Українки «Давня казка» й оприлюдніть

його в мережі Інтернет. Намалюйте комікс за мотивами поеми Лесі Українки «Давня казка». Організуйте виставку робіт у класі чи оприлюдніть їх на сторінці в соціальних мережах. Обміняйтесь з однокласниками думками про свої роботи.

Завдання 2 на с. 157. Організуйте творчу групу та здійсніть постановку епізоду або всієї п'єси «Сто тисяч». Покажіть виставу учням вашого навчального закладу.

Завдання 3 на с. 188. Створіть у соціальних мережах сторінку «Михайло Коцюбинський». Заповніть її цікавими матеріалами про життя і творчість письменника, доберіть фотографії, вислови, фрагменти листів тощо.

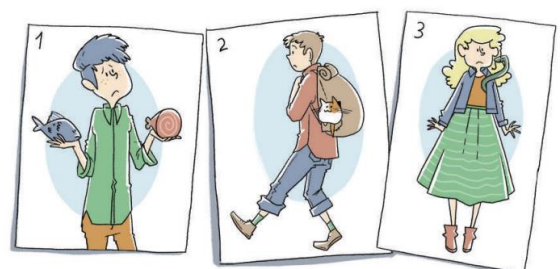
Завдання «Ваші літературні проєкти» на с. 202. Об'єднайтеся з однокласниками/однокласницями у творчу групу. У мережі Інтернет знайдіть інформацію, як написати сценарій. За оповіданням «Ніч перед боєм» створіть кіносценарій. Оприлюдніть його в інтернеті й організуйте обговорення. Удоскональте ваш сценарій пропозиціями інших творчих груп.

Завдання 3 на с. 264. У мережі Інтернет знайдіть карикатури та шаржі українських художників Володимира Казаневського та Юрка Журавля. Доведіть, що їхня творча муза завжди сучасна та стоїть на захисті національних інтересів.

У підручниках для старших класів (Українська мова (рівень стандарту) : підруч. для 10 кл. закл. загальн. середн. освіти / Олександр Авраменко. К. : Грамота, 2018. 208 с. : іл.) [6] знаходимо такі завдання:

Завдання «Культура слова» на с. 17. Перегляньте експрес-урок «Купувати чи купляти?» і розкажіть, про порушення якої норми розповів учитель.

Вправа 6 на с. 26. Доберіть фразеологізм до кожної ілюстрації. Розкрийте значення цих стійких сполук слів, увівши їх у речення.

Вправа 7 на с. 62. Створіть фотопрезентацію (вісім–десять слайдів) на одну з поданих тем. Підготуйте виступ, використавши фотопрезентацію, мовні прийоми утримання уваги аудиторії, відповідні пози, міміку й жести. Прокоментуйте (письмово) прийоми налагодження контакту з аудиторією на прикладі спілкування з глядачами Тіни Кароль, Святослава Вакарчука або іншого виконавця.

Вправа 7 на с.189. Підготуйтеся до полеміки в класі на тему «Незнання закону не звільняє порушника від відповідальності» і виконайте завдання. Визначившись зі своєю позицією щодо порушеної проблеми, сформулюйте кілька переконливих аргументів. Знайдіть у мережі Інтернет (або у відповідній літературі) цікаві факти з історії чи життя відомих сучасників, що якнайкраще ілюструватимуть ваші аргументи. Письмово висловіть свої враження від проведеної полеміки в класі. Зазначте сильні та слабкі моменти в ній.

Українська література (рівень стандарту): підруч. для 10 кл. закл. загальн. серед. освіти / Олександр Авраменко, Василь Пахаренко. К. : Грамота, 2018. 256 с.: іл.

Перегляньте фільм «Кайдашева сім'я» і підготуйте невелике повідомлення про майстерність екранізації однойменної повісті: утілення ідеї твору, переконливість характерів, гру акторів, позасюжетні елементи тощо (за бажанням).

Підготуйте невелике повідомлення про історію та сучасне життя драматичного театру у вашому обласному центрі (за бажанням).

Підготуйте мультимедійну презентацію (або невелике повідомлення) про музику М. Лисенка, С. Людкевича, Б. Лятошинського та А. Кос-Анатольського до творів І. Франка (за бажанням).

Перегляньте кінострічку «Камінний хрест» режисера Л. Осики. Письмово охарактеризуйте зоровий і звуковий ряд фільму (за бажанням).

З новели В. Винниченка «Момент» випишіть у зошит чи на окремий аркуш уривок (два–три абзаци), у якому описано пейзаж. Зафарбуйте рядки цього уривка олівцями, добираючи кольори відповідно до барв, які виникають

у вашій уяві під час читання. Зіставте свої «імпресіоністичні роботи», проаналізуйте кольорову палітру й сформулюйте висновок.

Візьміть участь у дискусії класу на тему «Чому саме Лесю Українку за рівнем поетичного таланту ставлять в один ряд із Т. Шевченком та І. Франком?».

Отже, докладно проаналізувавши чинні шкільні програми та підручники з української мови і літератури, робимо висновок, що і програми та підручники для класів НУШ, і програми та підручники для 7-11 класів орієнтують учителя на використання інноваційних форм роботи, але перші пропонують більше різноманітних сучасних завдань, ніж другі.

2.2 Практичний аспект використання інноваційних технологій на уроках української мови та літератури

Керуючись теоретичними положеннями про інноваційність, викладеними в попередніх параграфах, ми розробили завдання для використання на уроках української мови і літератури.

Продемонструємо методику роботи з окремими з них.

1. На уроках української мови під час вивчення теми «Текст. Речення. Слово» пропонуємо не тільки пізнати поняття про речення, слово та його лексичне значення, а й закріпити отриманні знання на практиці за допомогою картки. Зокрема запропоновано вправи: поставити в кінці речення розділовий знак, списати текст, добираючи за змістом потрібні слова, відгадати кросворд, називаючи протилежні слова за значенням. З урахуванням вікових особливостей дітей надано QR-код з руханкою.

Малюнок 1.

Речення – це слово чи слова, що пов'язані між собою однією думкою.

Слово – це найменша та основна одиниця мови.

Лексичне значення слова – це те поняття, той зміст, який вклав в слово люди.

У кінці речення постав потрібний розділовий знак (! ?)

Відагайте протилежні слова за значенням:

1. Літо
2. Ніч
3. Багато
4. Пізно
5. Білий
6. Сонце

Спиши текст, добираючи за змістом потрібні слова.

Мова – одне з багатьох ..., створених людьми. Вона відзвонює ... народу, його У мові – уся ... народу. Слово рідне вибрало в себе віковичний ... Дніпра, ... колосся, ... діброви, ... соловейка, ... трударя на важкій ниві. (душа, плин, диво, історія, спів, доля, пісня, шепіт, шурхіт)

Руханка

2. Лексикологія.

Під час вивчення лексикології, працюючи з карткою, діти відгадують загадки, кросворд, виконують завдання «Тренажер» за QR-кодом для самоперевірки та стандартне завдання. Крім того, присутній теоретичний коментар.

Малюнок 2.

Тренажер

Я антонім слова літо,
В мене біла, тепла свита,
Хоч мороз люблю сама,
Адже звуть мене ...

Відагай загадки

Я антонім шуму, стуку,
Уночі без мене мука,
Для спочинку наймиліша,
Відагайте, хто я?

Доберіть до кожного слова антонім.

Ніч
Чорний
Пасивний
Новий
Зосереджений
Високий
Веселий

Антоніми – слова, що належать до однієї частини мови, але мають протилежне лексичне значення

До поданих прикметників, поданих у словосполученнях, доберіть антоніми із слів, що в дужках. Запишіть їх разом з іменниками.

1. Старий зошит, старий дуб (_____).
2. Тиха погода, тиха вулиця (_____).
3. Черства людина, черства булка (_____).
4. Глибока річка, глибока думка (_____).
5. Щира людина, щира усмішка (_____).

Руханка

3. Будова слова. Орфографія.

З цієї теми учням запропоновано дібрати до слів (клас, сад, вода, земля, море, водій, тополя) спільнокореневі, перебудувати слова (ведмідь, шоколад, колекція, жайворонок, трамвай, хвилина, демонстрація) таким чином, щоб

утворилися нові слова, в яких необхідно визначити корінь. За QR-кодом діти виконують інтерактивне завдання на сайті Learning Apps, де вони мають розподілити форми та спорідненні слова.

Малюнок 3.

До поданих слів доберить спільнокореневі

Клас _____
 Сал _____
 Вода _____
 Земля _____
 Море _____
 Водій _____
 Тополя _____

Виконай інтерактивну вправу

Написати якомога більше слів з букв одного слова і визначити корінь.

Ведміль _____
 Шоколад _____
 Колекція _____
 Жайворонок _____
 Трамвай _____
 Хвилина _____
 Демонстрація _____

4. Фонетика. Графіка. Орфоепія. Орфографія.

- Звуки мови і звуки мовлення.
- Вимова голосних і приголосних звуків.
- Вживання м'якого знака. Апостроф. Сполучення букв йо,ьо.

Подвоєння букв.

Вивчаючи блок тем (з фонетики, графіки, орфоепії та орфографії) вчитель також має можливість скористатися завданнями на картках. Спираючись на практику, можемо зауважити, що даний розділ є найважчим для учнів. Проте важливо пам'ятати, що ефективність засвоєння матеріалу залежить від подачі даної інформації. На картках запропоновані як традиційні (записати слова в алфавітному порядку, визначити голосні та приголосні звуки, занотувати слова, в яких відбулося уподібнення фонетичною транскрипцією, визначити в яких словах пишемо апостроф або м'який знак) та інноваційні завдання (переглянути відеоролик за QR-кодом, зіграти в гру «Так/ні», розгадати ребус).

Прочитайте речення і поставте на місці крапок, де треба, апостроф

- У гніздечку вивелись маленькі ластів__ята.
- Стигли та рум__яні яблука звисають з гілок.
- На початку березня у лісі з__явилися перші весняні.
- Мій хом__як з__їв об__їдки яблука.
- Хлопці сперечались на подвір__ї.
- З давнини люди об'єднували групи зірок у сузір__я і давали їм назви людей, тварин, рослин і речей. Чимало назв сузір__їв та зірок пов__язано з міфологією.

З апострофом	Без апострофа

З_яв_итися, повір_я, прислів_я, цв_ях, обов_язок, торф_яний, ім_я, мавп_ячий, рум_яний, св_ятковий, різдв_яний

5. Відомості із синтаксису та пунктуації.

- Словосполучення і речення. Головні та другорядні члени речення.
- Речення з однорідним членами речення. Звертання. Вставні слова та сполучення слів. Складне речення. Пряма мова. Діалог.

Під час вивчення синтаксису та пунктуації теж звертаємось до карток, де запропоновано не тільки інформаційний спектр за QR-кодом, а й цікава практика (від найелементарніших завдань до більш складніших, а й творчих).

Цікавим є поєднанням мови з музикою. Пісня «Думи», яка написання на основі вірша відомого митця Т. Г. Шевченка «Думи мої, думи мої», стала основою для розбору тексту на словосполучення. Власне бачення дитини також можемо углядіти, коли вона складає речення з однорідними членами речення за малюнками. Такі прості завдання є поштовхом для дитини творчо мислити.

Малюнок 7.

ІТРОЧАЩАЯ ІГРЕ ШЕКСПІРСНІ «ДУМЬ» ІЦА ІЦІДКРЕСІЛІТЬ СЛОВОСІЛОАУЧЕНІЯ

Думи, думи мої, думи
 Лихо мені з вами!
 Чом вас вітер не розвіяв?
 Думи, думи мої, думи
 Лихо мені з вами!
 Шам квіти мої, діти мої
 Чи заплаче серце одно
 На світі усім, як і я з вами?
 Думи, думи мої, думи
 Лихо мені з вами!

Чом вас вітер не розвіяв?
 Думи, думи мої, думи
 Лихо мені з вами!
 Моя, моя Україно!
 Привітай же, ненько, ти
 Свою, свою ти дитину
 І думи мої, думи мої
 Думи мої, думи мої!

ДОПІШІТЬ СЛОВОСІЛОАУЧЕНІЯ

Мова (яка?) _____

Користуватися (чим?) _____

Працювати (де?) _____

Осінь (яка?) _____

Йти (куди?) _____

Навчитися (чого?) _____

Виконати (що?) _____

Писати (як?) _____

Корисно знати

На уроці повторення та узагальнення вивченого матеріалу можна використати цікаву інтерактивну гру. Зокрема створена нами гра-подорож «Джуманджі»[19] для нушенят. Це не проста гра, що застосування тільки на теорії, а ціла подорож за сюжетом однойменної американської кінострічки, що складається з 3 частин.

Гра-подорож розрахована на 45 хв. Це час, коли діти будуть перевіряти свої знання, виконуючи різноманітні та неординарні завдання. Зокрема відгадати слова за фотокартками, прослухати пісню й визначити член речення, з'ясувати звертання за допомогою трейлеру мультфільму тощо. Подорож, що зацікавлює дітей своєю сучасною формою інтерпретації.

Малюнок 8.

При вивченні казок варто використовувати творчі завдання. Зокрема написати синквейн до слова «казка», створити асоціативне гроно, розмалювати квітку та написати Плаксію власні побажання (рекомендації) щодо покращення його життя; написати характеристику головного героя від власного «я».

Малюнок 10.

Малюнок 11.

Розмалюй квітку та напиши на кожній пелюстці побажання для Ябаксії. Щоб ти порекомендував зробити цареві аби стати кращим, позитивним.

Як називалася країна, про яку йдеться в казці, і чому так?

Хто правив у цій країні?

Що було заборонено у цій країні?

Що вимагав цар Ябаксії від мешканців свого царства. Чи справедливим було вимога?

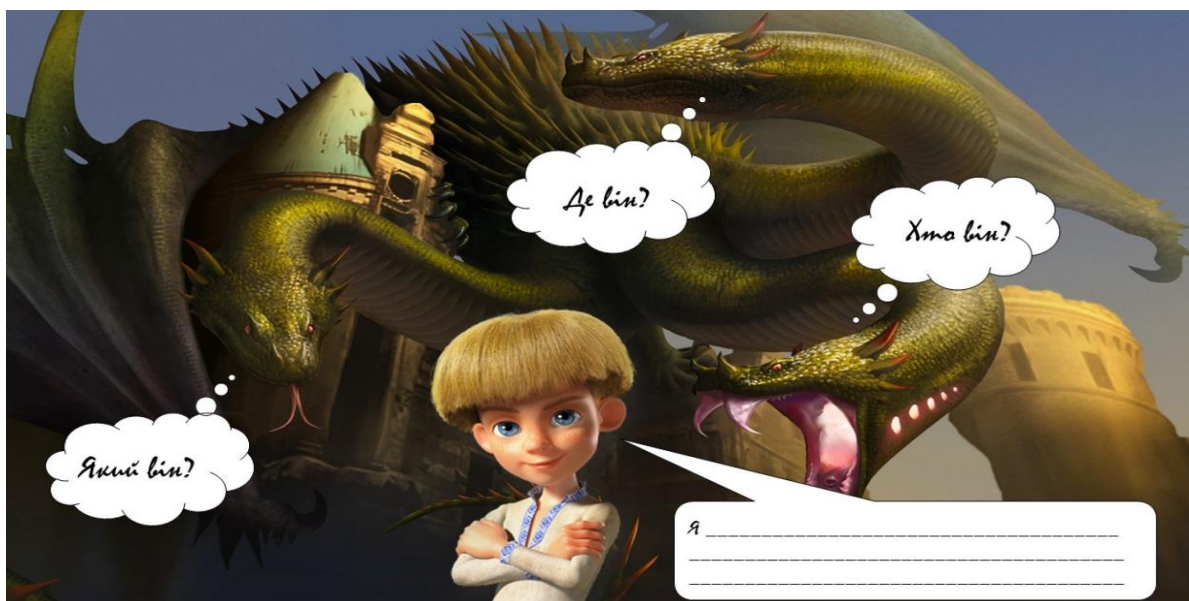
Розташуйте у правильному порядку епізоди казки

Цареве сімейство	
Дядько Лоскотон	
Арешт Лоскотона	
Весілля в палаці	
Звільнення Лоскотона	
Продовження весілля	

Я чи є у наш час такі люди, які думають тільки про себе?

Руханка

Малюнок 12.

На уроці повторення та узагальнення вивченого матеріалу у 5 класі можна використати інтерактивну міні-подорож[19], яка розрахована на хв. 20 вашого уроку. Цікаво, легко та креативно можна перевірити знання учнів за допомогою п'яťох станцій («поезія», «історія», «казка», «проза», «повернення додому»).

Малюнок 13 – 15

З'ЯСУЙТЕ НАЗВУ ВІРША ЗА ФОТОКАРТКАМИ

«ОСАДЖ ВИШНЕВІЙ КОЛО ЖИТЦЬ»

«ЧАРІВНИКИ»

Детективська Вікторія
Найди відповіді на ці запитання, роздивившись в картинці!

ЗНАЙДІТЬ ГЕРОЇВ ВУВЧЕНИХ ТВОРІВ

Л	П	Р	О	К	О	П	У	П	Е
І	Т	Е	Л	О	С	Ь	Р	Е	М
Т	Ш	Р	В	І	Р	Ю	О	Г	Ф
Е	П	А	Т	О	Л	Я	У	У	Е
Р	У	Т	З	С	У	К	Р	А	А
А	Ч	У	П	О	Е	З	І	Я	Б
У	А	Р	К	А	З	К	А	О	К
К	К	А	У	К	Р	А	І	Н	О

«ЧАРІВНИКИ»

Українська мова

I. Вступ. Краса та багатство української мови.

Опрацьовуючи вступну тему з мови в 6 класі НУШ, можна запропонувати відтворити поезію або поставити запитання видатним митцям, досить цікаве завдання, незважаючи на те, що відповідати буде чат-бот, який відповідь формулює за допомогою інформації в інтернеті.

Малюнок 16.

ВІДТВОРИ ПОЕЗІЮ

Велична, щедра і прекрасна мова,
Прозора й чиста, як гірська💧, —
То України мова🌸, —
Така багата й вічно молода.
Вона, як ніжна пісня колискова,
Заходить в серце й душу з ранніх літ,
Ця мова, наче🐦 світанкова,
Що гордо лине в свій стрімкий політ.

Бажасте поставити запитання визначній особистості, який зробив неоціненний внесок в українську мову?

А ВИ ЗНАЛИ, ЩО...

- ▣ Сучасна українська мова має близько 256 тисяч слів.
- ▣ 448 року візантійський історик Пріск Панійський, перебуваючи в таборі гунського володаря Аттіли на території сучасної України, записав слова "мед" і "страва". Це була перша згадка українських слів.
- ▣ Українську офіційно визнали літературною після видання «Енеїди» Івана Котляревського. Тож Котляревського вважають основоположником нової української мови.

II. Повторення та узагальнення вивченого. Синтаксис і пунктуація. Орфографія.

На уроках повторення та узагальнення вивченого матеріалу у 5 класі НУШ можна теж використати стандартного (з'ясувати синтаксичну роль виділених слів, підкреслити члени речення, виписати звертання) та творчого (скласти речення за фотокартками) типу завдань.

Малюнок 17.

<p>О панно Інно панно Інно любові усміх квітне раз — ще й тлінно.</p> <p>ВИПИШИТЬ</p> <p>РОЗДІЛОВІ ЗНАКИ ОПУЩЕНО</p> <p>Благословенний будь мій рідний краю!</p>	<p>ПОШИРЕНІ</p>	<p>НЕПОШИРЕНІ</p>	<p>Ой не ходи Грицю та й на вечорниці!</p> <p>РОЗДІЛОВІ ЗНАКИ ОПУЩЕНО</p> <p>ЗВЕРТАННЯ</p> <p>Ой ти дівчино з горіха зерня!</p>
	<p>ЗВЕРТАННЯ</p>		

СКЛАДІТЬ РЕЧЕННЯ ЗІ ЗВЕРТАННЯМ ЗА ФОТОКАРТКОЮ

Малюнок 18.

<p>ХТО? ЩО? ЩО РОБИТИ? ЩО ЗРОБИТИ?</p> <p>З'ЯСУЙТЕ СИНТАКСИЧНУ</p> <p>Незнайко на печі лежить, а знайко по дорозі біжить.</p> <p>Праця на ноги ставить, а лінь із ніг валить</p> <p>У притулку для собак можна знайти собі справжнього друга.</p> <p>Годинник цокав серед тиші.</p> <p>Ронить зацвіток додолю мамина вишня в саду.</p>	<p>ОЗНАЧЕННЯ</p> <p>ДОДАТОК</p> <p>ОБСТАВИНА</p>	<p>ЯКИЙ? ЧИЙ? КОГО? НА КОМУ? ЯК? ЩО? ДЕ? КОЛИ?</p> <p>РОЛЬ ВІДІЛЕНИХ СЛІВ</p> <p>Старе дерево ламається, а молоде — хитається.</p>
--	--	--

ПРОЧИТАЙТЕ РЕЧЕННЯ. ПІДКРЕСЛІТЬ ГОЛОВНІ ТА ДРУГОРЯДНІ ЧЛЕНИ

Шуміла каліна край дороги. Любить свою хату, хоч і небагату.

Ой яка чудова українська мова! Лети ж, рідне слово, лети в рідний край!

Як парость виноградної лози, плекайте мову.

Крім новаторських інноваційних цікавинок, на уроках української мови та літератури використовуємо методи та прийоми, які запозичили у колег-новаторів (створення буклету, синквейну, буктрейлера тощо).

Отже, уроки української мови та літератури – творча майстерня для вчителя-новатора, який втілює свої ідеї в реальність. Зокрема,

використовуючи інноваційний підхід, діти не тільки виконують завдання на картках та грають в ігри, а й створюють трейлери, чек-листи, виконують масштабні проєкти тощо. Інноваційні технології – гарантія ефективного результату, як показує практика.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ II

Реалізація інноваційних технологій в освітньому процесі є основним критерієм роботи вчителя. Проаналізувавши сучасні чинні програми та підручники на предмет рекомендацій та використання в них інноваційних завдань, дійшли висновку, що автори програм та підручників для 5-6 класів НУШ значною мірою орієнтують вчителя на використання інноваційних методів та прийомів. Автори програм та підручників 7-11 класу надають перевагу традиційним технологіям, хоч інноваційність теж наявна.

Спираючись на теоретичний аспект інноваційних технологій, було розроблено цікаві завдання, де втілено власні ідеї, що можна використати на уроках української мови та літератури. Зокрема картки із завданнями та інтерактивні ігри за модельними програмами 5-6 класу НУШ.

Урок вчителя – творча майстерня для втілення нових ідей.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

У середині минулого століття на педагогічній ниві з'явилося нове поняття «технологія», яке пізніше модернізувалося як «педагогічна технологія» (напрям у дидактиці; технологічно розроблена навчаюча система; система методів і прийомів викладання; як модернізація дидактичної системи на основі вивчення і дослідження елементів, що її утворюють). Тьютор, обираючи технологію, має керуватися методологічними вимогами (концептуальність, системність, можливість управління, ефективність, відтворюваність, візуалізація). Більшість вчителів у своєму досвіді надають перевагу таким педагогічним технологіям, як: традиційного, проблемного, особистісно орієнтованого, розвивального, програмного, інтерактивного, модульного, колективного способу навчання, розвитку критичного мислення, колективного творчого виховання, ігрова та проєктна технологія. Незважаючи на те, що педагогічні технології є основними засобами навчання, з часом вони стають традиційними. Тому й виникло питання нововведень в навчальний процес.

Фундаментом змін в освіту стало введення концепції Нової української школи, в якій інноваційні технології (цілеспрямований системний набір прийомів, засобів організації навчальної діяльності, що охоплює весь процес навчання від визначення мети до одержання результатів) є основою навчального процесу. Класичним зразком є типологія технологій за А. І. Пригожиним. Незважаючи на великий спектр інновацій, вчитель не тільки конструює свій урок, а й має можливість стати новатором, втілюючи в життя цікаві ідеї.

Питанню інноваційної діяльності присвячено чимало наукових студій (Л. І. Даниленка, В. Ю. Стрельнікова, О. М. Горошкіної, Г. Ф. Шила, Н. В. Подлевської й О. П. Ранюк тощо). Незважаючи на значну наукову спадщину, дане питання завжди буде потребувати нового дослідження, адже ідеї та новаторські технології з'являються на кожному шляху.

Впровадження інноваційних технологій – основа навчально процесу. Досліджуючи сучасні чинні програми та підручники щодо рекомендацій та використання в них інноваційних завдань, прийшли до висновку, що автори програм та підручників для 5-6 класів НУШ більшою мірою орієнтують вчителя на використання інноваційних методів та прийомів, ніж автори програм та підручників 7-11 класу, бо вони надають перевагу традиційним технологіям.

Спираючись на теоретичні канони інновацій, було розроблено картки із завданнями та інтерактивні ігри за модельними програмами 5-6 класу НУШ, де висвітлено власні інновації для використання їх на уроках української мови та літератури.

ЛІТЕРАТУРА

1. Авраменко О. Українська література (рівень стандарту): підруч. для 11 кл. закл. загальн. середн. освіти. К. : Грамота, 2019. 256 с.
2. Авраменко О. Українська література : підруч. для 5 кл. закл. загальн. середн. освіти. Київ: Грамота. 2022. 288 с.
3. Авраменко О. Українська література : підруч. для 6 кл. закл. загальн. середн. освіти. Київ : Грамота. 2023. 224 с.
4. Авраменко О. Українська література: підруч. Для 7 кл. закл. загальн. серед. освіти., 2-ге видання, перероблене. Київ: Грамота, 2020. 224 с.
5. Авраменко О. Українська мова (рівень стандарту) : підруч. для 11 кл. закл. загальн. середн. освіти. К.: Грамота, 2019. 208 с.
6. Авраменко О. Українська мова (рівень стандарту): підруч. для 10 кл. закл. загальн. середн. освіти. К.: Грамота, 2018. 208 с.
7. Авраменко О., Пахаренко В. Українська література (рівень стандарту): підруч. для 10 кл. закл. загальн. серед. освіти. К.: Грамота, 2018. 256 с.
8. Академічний словник України. Вилучено з <http://sum.in.ua/> (дата звернення 13.05.2023).
9. Андросова Н. М. Інноваційні технології в школі. Вилучено з: <https://core.ac.uk/download/pdf/83100043.pdf> (дата звернення – 15. 05. 2023 р.)
10. Арванітопуло Е. Г. Педагогічні основи використання проектної методики у навчанні іноземних мов. *Теоретичні питання та виховання*: зб. наук. праць. Вип. 13. ВЦ КДЛУ. 2000. С. 21–23.
11. Архипова В. П., Січкара С. І. Модельна навчальна програма «Українська література. 5 – 6 класи» для закладів загальної середньої освіти. Вилучено з: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/Navchalni.prohramy/2021/14.07/Model.navch.prohr.5-9.klas.NUSH-poetap.z.2022/Movno-literat.osv.hal/Ukr.lit.5-6-kl.Arkhypova.Sichkar.Shylo.14.07.pdf> (дата звернення 25. 10. 2023 р.)

12. Бондар Н. В. Інноваційні підходи до викладання української мови та літератури. Вилучено з: https://wp.nmc-pto.rv.ua/DOK/IS_2018/Bondar.pdf (дата звернення 25.08. 2023 р.).
13. Бондаренко Н. Проектна діяльність учнів на уроках української мови. *Українська мова і література в школі*. 2017. № 5. С. 36–40.
14. Будник С. П. Формування ключових компетентностей учнів шляхом використання інноваційних технологій на уроках української мови та літератури. *Сучасні дослідження у світовій науці*. 2022. С. 435 – 441.
15. Буркова Л. В. Класифікація інновацій в освіті. *Теорія та методика управління освітою*. 2010. №4. 13 с.
16. Вовк О. Є. Інноваційні технології роботи на уроках української мови та літератури. Вилучено з: <https://genezum.org/library/innovaciyni-tehnologii-roboty-na-urokah-ukrainskoi-movy-ta-literatury> (дата звернення - 25.08. 2023 р.).
17. Глазова О. П. Українська мова : підруч. для 7 класу закладів загальної середньої освіти: 2-ге вид., переробл. К: Видавничий дім «Освіта», 2020. 256 с.
18. Горошкіна О. М. Особливості використання інтерактивних методів на уроках української мови. *Українська мова і література в школі*. 2013. №3.С. 7 – 10.
19. Гра «Джуманджі» та «Час мандрів». Вилучено з: <https://drive.google.com/drive/folders/1LO1Go5jRcTJ3MWtLwQM2sr2oG9rPE19C?usp=sharing> (дата звернення 27. 10. 2023 р.)
20. Даниленко Л.І. Теорія і практика інноваційної діяльності в загальній середній школі. *Управління освітою*. 2001. № 3. С.18-24.
21. Дубасенюк О. А. Інновації в сучасній освіті. Інновації в освіті: інтеграція науки і практики: *збірник науково-методичних праць*. 2014. С. 12-28.

22. Єрмоленко С. І., Дубнік К. О. Інноваційні технології на уроках української мови (на рівні лексики і фразеології). *Українські студії в європейському контексті*. №1. 2020 р. С. 280 – 284.

23. Жулева Л. В. Упровадження інноваційних, інтерактивних методів і форм навчання на уроках української мови та літератури. Вилучено з: <file:///C:/Users/Asus/Downloads/3735-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-6436-1-10-20190507.pdf> (дата звернення – 15. 05. 2023 р.).

24. Заболотний О. В., Заболотний В. В. Модельна навчальна програма «Українська мова. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти. Вилучено з: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/Navchalni.prohramy/2021/14.07/Model.navch.prohr.5-9.klas.NUSH-poetap.z.2022/Movno-literat.osv.hal/Ukr.mova.5-6-kl.Zabolotnyy.ta.in.14.07.21.pdf> (дата звернення - 25. 10. 2023 р.).

25. Заболотний О. В., Заболотний В. В. Українська мова: підруч. для 5-го кл. закл. заг. серед. освіти. Київ: Генеза, 2022. 240 с.

26. Заболотний О. В., Заболотний В. В. Українська мова: підруч. для 6-го кл. закл. заг. серед. освіти. Київ: Генеза, 2023. 272 с.

27. Заболотний О. В., Заболотний В. В. Українська мова: підруч. для 8 кл. закл. заг. серед. освіти, 2-ге вид., переробл. Київ: Генеза, 2021. 224 с.

28. Заболотний О. В., Заболотний В. В. Українська мова: підруч. для 9 кл. загальноосвіт. навч. закл. Київ: Генеза, 2017. 272 с.

29. Загальні засади педагогічних технологій. Вилучено з: <https://pedagogy.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/10/%D0%9B%D0%B5%D0%BA%D1%86%D1%96%D1%8F-1.pdf> (дата звернення – 17. 05. 2023 р.).

30. Захарчук Т. В. Інноваційні технології навчання в сучасній школі. Вилучено з: <https://social-science.uu.edu.ua/article/263> (дата звернення 03. 06. 2023 р.).
31. Інноваційні підходи навчання та виховання. Вилучено з: <https://ilit.top/innovacijni-pidhodi> (дата звернення 03. 06. 2023 р.)
32. Інноваційні технології навчання. Вилучено з: <https://ukreligieznavstvo.wordpress.com/2019/01/18/itn/> (дата звернення – 17. 05. 2013).
33. Коваленко Л. Т. Українська література : підруч. для 8 кл. закладів загальної середньої освіти, 2-ге вид., перероблене. Київ: УОВЦ «Оріон», 2021. 272 с.
34. Коваленко Л. Т., Бернадська Н. І. Українська література: підруч. для 9 кл. загальноосвіт. навч. закл. К.: УОВЦ «Оріон», 2017. 320 с.
35. Кратасюк Л. Метод проектів у системі особистісно орієнтованої освіти. *Українська мова і література в школі*. 2010. № 4. С. 10–14.
36. Малахова І.І. Використання інноваційних технологій на уроках української мови. *Збірник тез Всеукраїнської науково-практичної конференції*. 2020. С. 23-25.
37. Масловська Л. Освітні інновації у навчанні української мови. *Освіта XXI століття: теорія, практика, перспективи*. 2019. С. 185 – 188.
38. Наволокова Н. П. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій. Харків: Видавнича група «Основа», 2009. 176 с.
39. Навчальні програми для 10 – 11 класів. Вилучено з: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-10-11-klasiv> (дата звернення 25. 10. 2023 р.).
40. Навчальні програми для 6 – 9 класів. Вилучено з: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-5-9-klas> (дата звернення 25. 10. 2023 р.).
41. Павленко В. В. Креативність учителя як чинник розвитку педагогічної творчості. Вилучено з

<http://eprints.zu.edu.ua/16821/1/%D0%BF%D0%B0%D0%B2..pdf> (дата звернення 13. 05. 2023).

42. Подлевська Н. В., Ранюк О. П. Сучасні технології в навчанні української мови у новій українській школі. *Наукові записки*. Вип. 206. 2022. С. 265 – 270.

43. Пометун О. І. Енциклопедія інтерактивного навчання. 2007. 114 с.

44. Попова Л. Методика мови. Метод проектів на уроках української мови в старших класах: проблеми і перспективи оцінювання. *Українська мова і література в школі*. 2017. № 4. С. 50–53.

45. Попова Н. В. Моделювання сучасного уроку з використанням інноваційних технологій. *Позиціонування закладу освіти засобами новітніх технологій менеджменту*. Київ – Бориспіль: ДЗВО «Університет менеджменту освіти», 2020. С. 134 – 139.

46. Проектні технології в сучасній школі. Вилучено з: <http://kyrskorped.bpc.ks.ua/mod/book/view.php?id=337> (дата звернення – 03. 06. 2023 р.).

47. Свистільник Л.П., Сріб'яник Н.В. Інноваційні технології інноваційні технології навчання на уроках української мови та літератури. *Збірник тез Всеукраїнської науково-практичної конференції*. 2020. С. 157 – 162.

48. Словник української мови: в 11 т. Київ: Наук. думка, 1970–1980.

49. Стрельников В. Ю. Інноваційні технології навчання у контексті реалізації концепції «Нова українська школа». *Інноваційний розвиток вищої освіти: глобальний, європейський та національний виміри змін*. 16–17 квітня 2019. Том 1. С. 26–29.

50. Технології навчання. Вилучено з: https://pidru4niki.com/14051003/pedagogika/tehnologiyi_navchannya#google_vignette (дата звернення – 03. 06. 2023 р.)

51. Шило Г. І. З досвіду використання інноваційних технологій на уроках української мови та літератури. *Українська література: проблеми й перспективи*. 2020. С. 192 – 197.

ДОДАТКИ

1. Зразки інноваційних завдань (карток) для використання на уроках української мови і літератури.

Корисна інформація

Перед вами поезія, до якої з дужок потрібно дібрати правильний синонім, щоб слова у вірші римувалися.

Як виросту – збудую (дім, будинок, хату),
 На хаті колесо (приладно, приб'ю, прикріплю).
 А там я поселю (крилату, летючу, літаючу),
 Лелечу, клекітну (родину, сім'ю, пару).
 Нехай (розводиться, селиться, гніздиться)
 По всіх деревах і (будинках, хатах, оселях),
 Нехай мені сночі (здається, сниться, ввижається)
 Що я літаю, наче (пташка, птиця, птах).

Дібрати якомога більше синонімів до вказаного слова.

Ходити

Говорити

Думати

Красивий

Швидкий

Придумати та розіграти в ролях рекламний ролик (сценку) на тему «Шерлини синоніми».

Ця реклама має переконати в тому, що синоніми роблять наше мовлення виразнішим і яскравішим.

Руханка

Розшифруй магичні числа

6

38

33

32

7

13

9

Познач лише правильні твердження ✓

- У слові дощ однакова кількість букв і звуків
- Слово хатинці пишемо зі знаком м'якшення
- У слові тижневий відбувається спрощення
- У слові день два склади
- Слово мрія можна перенести з рядка в рядок
- У слові хліб всі приголосні звуки тверді
- У слові свято пишемо апостроф
- У слові сказати пишемо префікс с
- Префікс роз- пишемо з буквою з
- Сполучення слів Іван й Марія утворене правильно
- У словах друг – дружити – друзі відбувається чергування приголосних

Руханка

Сканируй

Висноуй завдання

На фотокартках зображені фразеологізми. Розшифруйте їх. З'ясуйте їхнє значення.

Руханка

_____, дія чарівного напою на цьому припинилася.
Вона вже не росла.

_____, височенні дерева зачеплять кронами небо і скинуть місяць на землю.

_____, весь день буде дощ, тому екскурсію перенесли на наступний тиждень.

_____, після важкого дня завжди хочеться просто відпочивати.

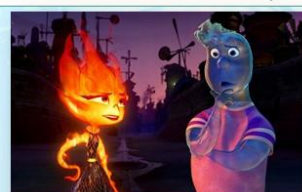
_____, пізнаються у житті люди за вчинками та поведінкою у складних ситуаціях.

ДОБЕРПЬ З ДОВІДКИ ВСТАВНИ СЛОВА ДО ЗАПРОПОНОВАНИХ РЕЧЕНЬ

КАЖУТЬ,
НА ЩАСТЯ,
ЗВИЧАЙНО,
НА ЖАЛЬ,
МОЖЛИВО,
ЗДАВАЛОСЯ,
БУДЬ ЛАСКА

СКЛАДІТЬ РЕЧЕННЯ ІЗ ВСТАВНИМ СЛОВОМ ЗА ФОТОКАРТКОЮ

*Заповніть коло ВЕНА
(Народна / Літературна казка)*

*ЯКА Ж ВОНА?
ТАРНА,
РОЗУМНА.....*

2. Конспект уроку з української літератури у 5 класі.

Тема: Цікаві факти з біографії Василя Короліва-Старого. Образи фантастичних істот у казці «Мавка Вербинка».

Мета навчальна: познайомити учнів з цікавими фактами з життя Василя Короліва-Старого; підготувати дітей до розуміння казки «Мавка Вербинка»; охарактеризувати фантастичних істот у творі.

Мета розвивальна: розвивати навички читання в голос; вміння усно відповідати на поставлені запитання за змістом прочитаного; уміння визначати тему та ідею казки.

Мета виховна: виховати любов до мистецького слова.

Обладнання: портрет Василя Короліва-Старого, картки із завданнями, кліп «Мова вітру», відеоролик «Коротка біографічна довідка митця».

Епіграф: Краса природи – це одне з джерел, що живить доброту, сердечність і любов (В.О. Сухомлинський).

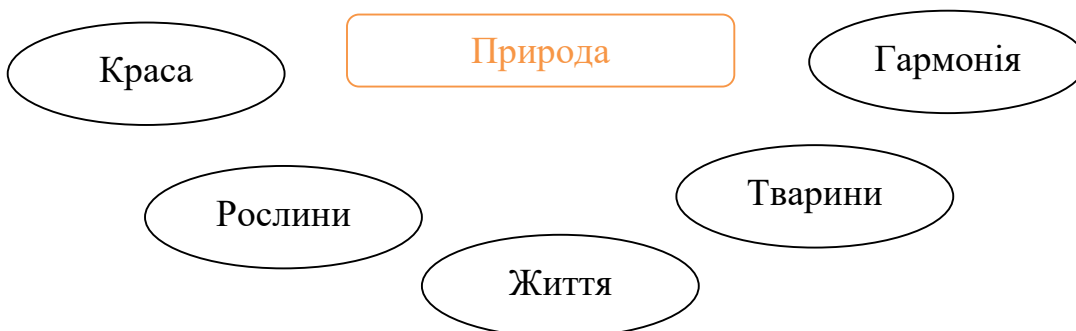
Зміст уроку

I. Актуалізація опорних знань учнів.

1.1 Перегляд кліпу «Мова вітру» у виконанні Артема Пивоварова та Христини Соловій: <https://www.youtube.com/watch?v=vCgxufg6xzE>

Які враження виникли після прослуховування кліпу? Чи дивилися ви мультфільм «Мавка. Лісова пісня»? Як гадаєте, чи існує у людини гармонія з природою?

1.2 Складання асоціативного грона.

Отже, сьогодні на уроці ми будемо поринати у таємничий світ природи очима митця, який писав для дітей.

II. Повідомлення теми, мети і завдань уроку. Мотивація навчальної діяльності.

Сьогодні на уроці ми познайомимось з цікавими фактами з життя Василя Короліва-Старого; почнемо роботу над казкою «Мавка Вербинка»; охарактеризуємо фантастичних істот у творі.

Отже, **тема уроку:** Цікаві факти з біографії Василя Короліва-Старого. Образи фантастичних істот у казці «Мавка Вербинка».

Епіграф: Краса природи – це одне з джерел, що живить доброту, сердечність і любов (В.О. Сухомлинський).

Робота у зошиті.

III. Сприймання й усвідомлення нового матеріалу.

3.1 Робота з портретом митця.

На портреті ми бачимо видатної людини – Василя Короля-Старого. Скажіть, на вашу думку, який внутрішній світ має митець? Охарактеризуйте зовнішність письменника.

3.2 Перегляд відеоролику «Коротка біографічна довідка митця»:

<https://www.youtube.com/watch?v=Rr40aJEjTO8>

3.3 Виконання завдання на картці. Заповнення анкети митця.

Користуючись додатковими джерелами (підручником та інтернет-ресурсами) заповніть анкету митця. Для підвищення результату, маєте можливість описати митця в художньому стилі.

Ім'я	
Прізвище	
Дата народження	
Місце проживання	
Батьки	
Професія	
Дружина, діти	
Хобі	
Особисті якості	

ОТРИМАЙ МЕНЕ!

Руханка

3.4 Нотатка вчителя.

Без сумніву, Василь Королів-Старий — талановитий письменник. Його талант виявився передусім у вмінні пильними очима придивлятися до всього, що його оточувало. Він помічав те, чого не бачили інші. Змальовуючи створіння, які «невидимо живуть обіч з нами», він намагався розширити межі уявлення про довколишній світ природи й людини. Отже, пропоную осягнути таємничий світ очима митця.

3.5 Прочитання казки ланцюжком за посиланням:

<https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=4713>

Які враження у Вас виникли після прочитання твору? Чи порекомендували Ви б прочитати казку друзеві? Чому? Яких фантастичних істот ви зустріли протягом подорожі чарівним світом Василя Королів-Старого?

3.6 Містичне дослідження слів.

- Мавка — казкова лісова істота в образі чарівної голої дівчини з довгим розпущеним волоссям.
- Хури — це лісові духи, помічники для людей.
- Лісовик — той, що живе в лісі.
- Водяник — злий дух (зображуваний у фольклорі як дід із сивою бородою), що живе в озерах, річках тощо і приносить людям нещастя.

➤ Русалка – це молода водяна красуня, котра живе на дні ріки в чудових кришталевих палатах.

3.7 Робота в групах.

I група визначає тему твору (розповідь про життя добрих фантастичних істот у порівнянні зі світом людей).

II група – ідею казки (уславлення доброти та взаємодопомоги; засудження жорстокості та несправедливості, підступності та зухвальства).

III група виконує завдання на картці.

Розставити події у правильному порядку

<i>Вербинка прохає допомоги в Лісника.</i>
<i>Два постріли.</i>
<i>Новина від чорноухого Зайця</i>
<i>Здорові вовки з московських лісів господарюють, як вдома.</i>
<i>Величезний чавун каші з корицею.</i>
<i>Мавка скликає подружок на допомогу.</i>
<i>Лісник полетів у вовчу пастку.</i>
<i>Допомога малих зелених Хук</i>
<i>Мавка надає першу допомогу пораненому Зайчику-Вуханчику.</i>
<i>Половання на лісових мешканців.</i>
<i>Мавка Вербинка лікує молоду дикую Кізочку.</i>
<i>Лісник облаштував «вовчу яму».</i>
<i>Подяка лісових мешканців Лісникові за врятування Кізочки</i>
<i>Лісник за віти дерева вібрався нагору.</i>
<i>Веселий бенкет у лісі.</i>

Гімнастика для очей

3.8 Робота з епіграфом.

«Краса природи – це одне з джерел, що живить доброту, сердечність і любов».

В.О. Сухомлинський

Прочитайте епіграф уроку. Скажіть, чи погоджуєтесь ви з думкою автора? Чому?

Доброта лісника є ефективним результатом дії краси природи на нього? Обґрунтуйте свою думку.

3.9 Бесіда за змістом твору.

- Стисло опишіть місце, де жила Мавка-Вербинка? (у лісі у великому дуслі старої верби над болотом).
 - Чого уперше злякалася Мавка? (собачого гавкання, ріжків полювальників, страшних пострілів...).
 - Для чого Вербинка покликала інших мавок? (щоб допомагати усім пораненим)
 - Ким доводилася Мавка Лісовику? (донькою).
 - Кого і як було поранено першим? (Зайчика-Вуханчика. Йому було перебито задню ніжку й прострелено боки).
 - Яка визначна пригода у день ловів сталася з Вербинкою? (вона вперше в житті з'явилася перед людиною).
 - Чому Мавці довелося показатися людям? (через поранену козу, яку хотіла врятувати й закрила власним тілом).
 - Яка подальша доля кізочки? (лісник відніс козеня додому й сховав його в хліві).
 - За що лісові мешканці ще більше полюбили Лісника? Зачитайте цитату з твору («один багатий панич угледів Кізочку. Дуже вона йому сподобалася, й закортіло йому відвести її до міста...той почав просити Лісника, щоб йому продав те звірятко. Давав за неї великі гроші.... Таж лісник не захотів ні за що її продати.
- Це Мавчина Вербинчина Кізочка, я дав їй своє слово, що вигою Кізоньку й випущу в ліс....Коли даєш якусь обітницю, то мусиш її додержати, — відповів лісник твердо.»).
- Що трапилось у лісі через кілька років? (забігло до того лісу кілька здорових сірих Вовків, що їх розпудили мисливці).
 - Що зробив Лісник, аби позбутися незваних гостей? Наведіть уривок з тексту («Узяв він лопату, пішов у саму хащу та й викопав там велику глибоченну яму, таку, що була вона зверху вужча, а зісподу ширша. Потім понакладав зверху тонкого хмизу й рясно притрусив жовтим листом, поклав у середину принаду: великий шматок старого сала.»).

➤ У яку пригоду потрапив сам Лісник і хто та як його врятував? Зачитайте цитату («Та й закортіло йому подивитися... Прийшов до того місця й почав обережно підходити до ями... Не втримався й полетів сам у ту вовчу пастку... Вербинка кинулася до свого батька.

— Тату, — каже, — швидше рятуйте лісника!

➤ Лісовик одразу туди, та як налетить на дерево, що стояло біля самої ями, так і повалив його. Деревина упала на вовчу яму, а його віти попадали аж в глибінь. Тоді лісник вхопився за галузки й по них видрався нагору...»).

➤ Охарактеризуйте головну героїню від власного «Я...».

IV. Підсумок уроку

4.1 Незакінчене речення.

На уроці я...

➤ Дізнався (-лася)...

➤ Зрозумів (-ла)...

➤ Навчився (-лася)...

4.2 Онлайн-тестування для самоперевірки.

Зайдіть за посиланням: join.naurok.ua (код 4351508). Бажаю успіхів у виконання тесту!

V. Осмислення домашнього завдання.

Виконати одне завдання на вибір:

➤ Зробити буклет за твором.

➤ Створити трейлер за мотивами казки.